

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΓΕΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2021-2022

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Δανάης Κωνσταντίνου Καραμεσίνη-Σπινθάκη
Α.Μ.:7340112101005

“Η ρύθμιση της κατοικίας του ανηλίκου,
σύμφωνα με το νέο 1519 του Αστικού Κώδικα”

Επιβλέποντες:

Νικολόπουλος Παναγιώτης, Καθηγητής Αστικού Δικαίου, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ
Χριστίνα Σταμπέλου, Καθηγήτρια Αστικού Δικαίου, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ
Ιωάννα Κονδύλη, Καθηγήτρια Αστικού Δικαίου, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ

Αθήνα, Οκτώβριος 2022

Copyright © [Δανάη Καραμεσίνη-Σπινθάκη,2022]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- I. Εισαγωγή
- II. Μεταβολή του τύπου κατοικίας του ανηλίκου μετά το διαζύγιο
- III. Η εναλλασσόμενη κατοικία
- IV. Νομολογία
 - α) Κριτήρια
 - β) Αποφάσεις
- V. Επίλογος
- VI. Βιβλιογραφία

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δυστυχώς, τα τελευταία χρόνια, και κυρίως μετά την οικονομική κρίση και την πανδημία του κορωνοϊού όλο και περισσότερα ζευγάρια χωρίζουν. Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα της έρευνας του Δρ. Δημογραφίας κ. Γιώργου Κοντογιάννη, σύμφωνα με τα οποία “Στη χώρα μας τις δεκαετίες του ’60 και του ’70 λύνονται 550-900 στους 10.000 γάμους. Η ένταση αυξάνεται προοδευτικά στη συνέχεια: 2.200-2.500 γάμοι στη δεκαετία του 2000 και περισσότεροι από 2.500 στους 10.000 γάμους κατά τη διάρκεια της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.”

Όταν δεν υπάρχουν παιδιά, συνήθως τα πράγματα είναι πιο απλά, καθώς το πρώην ζευγάρι καλείται να διαχειριστεί μόνο τα μεταξύ τους ζητήματα, για παράδειγμα μόνο τα περιουσιακά και τις τυχόν οικονομικές διαφορές. Όταν όμως το ζευγάρι έχει αποκτήσει παιδιά, τότε δεν έχουν να επιλύσουν μόνο τα προσωπικά τους ζητήματα, αλλά καλούνται να επιλύσουν και άλλα βασικά ζητήματα, που αφορούν τα παιδιά τους, όπως ποιος θα έχει την επιμέλεια των παιδιών, πως καθορίζεται η επικοινωνία των τέκνων με τον άλλο γονέα, που δεν έχει την επιμέλεια, το ποσό και ο χρόνος καταβολής της διατροφής του υπόχρεου γονέου προς τα τέκνα του. Το πρώτο όμως ζήτημα και ίσως το σημαντικότερο που καλούνται να επιλύσουν είναι ο τόπος κατοικίας του ανηλίκου.

Αυτό άλλωστε διαφαίνεται και από το άρθρο 1441 παράγραφοι 1, 2 και 3α του Αστικού Κώδικα, που περιγράφει τη διαδικασία του συναινετικού διαζυγίου, σύμφωνα με το οποίο οι γονείς με τη λύση του γάμου τους καλούνται να αποφασίσουν για τα βασικά ζητήματα που αφορούν τη διαβίωση του ανήλικου τέκνου τους μετά το διαζύγιο. “ 1. Οι σύζυγοι μπορούν, με έγγραφη συμφωνία ή κοινή ψηφιακή δήλωση, να λύσουν τον γάμο τους. Η έγγραφη συμφωνία καταρτίζεται μεταξύ των συζύγων ή η κοινή ψηφιακή δήλωση υποβάλλεται από αυτούς με την παρουσία ή με ψηφιακή σύμπραξη πληρεξούσιου δικηγόρου αντίστοιχα για καθέναν από αυτούς. Όταν η συμφωνία είναι έγγραφη, υπογράφεται από τους ίδιους και από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους ή μόνο από τους τελευταίους, εφόσον είναι εφοδιασμένοι με ειδικό πληρεξούσιο. Η πληρεξουσιότητα πρέπει να έχει δοθεί μέσα στον τελευταίο μήνα πριν από την υπογραφή της συμφωνίας. 2. Αν υπάρχουν ανήλικα τέκνα, για να λυθεί ο γάμος, πρέπει με την έγγραφη συμφωνία ή την κοινή ψηφιακή δήλωση της παρ. 1 ή με άλλη συμφωνία μεταξύ των συζύγων, που καταρτίζεται, όπως ορίζεται στην παρ. 1, να ρυθμίζεται η κατανομή της γονικής μέριμνας και ιδίως η επιμέλεια των τέκνων, ο τόπος διαμονής τους, ο γονέας με τον οποίο διαμένουν, η επικοινωνία τους με τον άλλο γονέα και η διατροφή τους. Η ανωτέρω έγγραφη συμφωνία ή η κοινή ψηφιακή δήλωση ισχύει για τουλάχιστον δύο (2) έτη και παρατείνεται αυτοδικαίως, εκτός αν κάποιος από τους δύο γονείς δηλώσει εγγράφως στον άλλο γονέα, πριν τη λήξη του συμφωνημένου χρόνου, ότι δεν επιθυμεί την παράτασή της.

3.α. Η έγγραφη συμφωνία για τη λύση του γάμου, καθώς και κάθε χωριστή συμφωνία για την κατανομή της γονικής μέριμνας, την επιμέλεια, τον τόπο διαμονής, την επικοινωνία και τη διατροφή των ανηλίκων τέκνων, υποβάλλονται από τους πληρεξούσιους δικηγόρους του κάθε συζύγου μαζί με τα ειδικά πληρεξούσια σε συμβολαιογράφο.”

Σύμφωνα με το προηγούμενο καθεστώς, η επιμέλεια ανατίθεται στον ένα γονέα, συνήθως τη μητέρα και ο άλλος γονέας είχε δικαίωμα επικοινωνίας συγκεκριμένες ώρες την ημέρα και συνήθως τα Σαββατοκύριακα.

Ο Νόμος 4800/2021 άλλαξε ριζικά το οικογενειακό δίκαιο, τόσο ως προς τον τρόπο έκδοσης του διαζυγίου, όσο και ως προς τον τρόπο κατανομής του χρόνου επικοινωνίας των τέκνων με τον γονέα μη έχοντα την επιμέλεια, συμβαδίζοντας με την Απόφαση 60457/2000 της 5ης Φεβρουαρίου 2004 του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Στη συγκεκριμένη απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της οικογενειακής ζωής η αμοιβαία απόλαυση της συντροφιάς μεταξύ του γονέα και του τέκνου, έστω και αν η σχέση μεταξύ των γονέων έχει καταρρεύσει και εγχώρια μέτρα, όπως δικαστικές αποφάσεις που εμποδίζουν την απόλαυση αυτή αποτελούν παρέμβαση στο δικαίωμα, το προστατευόμενο από το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).

Σύμφωνα με το άρθρο 1520 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα “Ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση της, κατά το δυνατό, ευρύτερης επικοινωνίας με αυτό, στην οποία περιλαμβάνονται τόσο η φυσική παρουσία και επαφή του με το τέκνο, όσο και η διαμονή του τέκνου στην οικία του. Ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο οφείλει να διευκολύνει και να προωθεί την επικοινωνία του τέκνου με τον άλλο γονέα σε τακτική χρονική βάση. Ο χρόνος επικοινωνίας του τέκνου με φυσική παρουσία με τον γονέα, με τον οποίο δεν διαμένει, τεκμαίρεται στο ένα τρίτο (1/3) του συνολικού χρόνου, εκτός αν ο γονέας αυτός ζητά μικρότερο χρόνο επικοινωνίας, ή επιβάλλεται να καθορισθεί μικρότερος ή μεγαλύτερος χρόνος επικοινωνίας για λόγους που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης ή στο συμφέρον του τέκνου, εφόσον, σε κάθε περίπτωση, δεν διαταράσσεται η καθημερινότητα του τέκνου. Αποκλεισμός ή περιορισμός της επικοινωνίας είναι δυνατός μόνο για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους, ιδίως όταν ο γονέας με τον οποίον δεν διαμένει το τέκνο, κριθεί ακατάλληλος να ασκεί το δικαίωμα επικοινωνίας. Για τη διαπίστωση της ακαταλληλότητας του γονέα το δικαστήριο μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέσο, ιδίως την εκπόνηση εμπειριστατωμένης έκθεσης κοινωνικών λειτουργών ή ψυχιάτρων ή ψυχολόγων.”

Σύμφωνα με τη παραπάνω διάταξη, που αποτελεί διάταξη δημοσίας τάξης και εξ αυτού του λόγου αποτελεί αναγκαστικό δίκαιο, προβλέπεται ο ελάχιστος χρόνος επικοινωνίας του τέκνου με τον γονέα τον μη έχοντα την επιμέλεια κατά μαχητό τεκμήριο το 1/3 του συνολικού χρόνου, το οποίο μπορεί να μειωθεί ή να αυξηθεί, αν το απαιτούν οι περιστάσεις. Μάλιστα, με την παραπάνω διάταξη μετατρέπεται το δικαίωμα της επικοινωνίας σε ένα λειτουργικό δικαίωμα, δηλαδή σε δικαίωμα αλλά και συνάμα υποχρέωση των γονιών, ενώ μέχρι πρότινος αποτελούσε μόνο δικαίωμα του γονιού.

Η βασικότερη και η σημαντικότερη μεταρρύθμιση που επέφερε ο νόμος 4800/2021 είναι η ΣΥΝΕΠΙΜΕΛΕΙΑ.

Πλέον με το νέο νόμο, η επιμέλεια δεν ανατίθεται μόνο στον ένα γονέα, αλλά συν-αποφασίζουν οι δυο γονείς από κοινού για όλα τα θέματα, εκτός από τα θέματα καθημερινότητας και τα επείγοντα ζητήματα, για τις οποίες αποφασίζει ο γονέας που διαμένει το τέκνο, όπως προβλέπεται και στο άρθρο 1513 του Αστικού Κώδικα “ Στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή λύσης του συμφώνου ελεύθερης συμβίωσης ή διακοπής της συμβίωσης των συζύγων και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς, εξακολουθούν να ασκούν από κοινού και εξίσου τη γονική μέριμνα. Ο γονέας με τον οποίο

διαμένει το τέκνο επιχειρεί τις πράξεις που προβλέπονται στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 1516 του Αστικού Κώδικα, κατόπιν προηγούμενης ενημέρωσης του άλλου γονέα, δηλαδή τις συνήθεις πράξεις επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή για την τρέχουσα διαχείριση της περιουσίας του ή για πράξεις που έχουν επείγοντα χαρακτήρα.”

Ο όρος “εξίσου” και η ισότητα των δύο γονέων στην άσκηση της γονικής μέριμνας στηρίζεται στο άρθρο 18 παράγραφος 1 της Διεθνούς Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σύμφωνα με το οποίο “Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς ή, κατά περίπτωση στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.”¹

Ο θεσμός της συνεπιμέλειας διαφαίνεται και από τη νέα προσθήκη με το άρθρο 3 του νόμου 4800/2021 στο άρθρο 56 του Αστικού Κώδικα², συγκεκριμένα την παράγραφο 2, σύμφωνα με την οποία “Η επίδοση εγγράφων που αφορούν το τέκνο γίνεται στην κατοικία του γονέα με τον οποίο διαμένει ή του τρίτου που ασκεί τη γονική μέριμνα. Ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο, υποχρεώνεται άμεσα να ενημερώσει τον άλλο γονέα σχετικά με την επίδοση και το περιεχόμενο των εγγράφων που το αφορούν.” Παλιότερα, δεν ήταν υποχρεωμένος ο γονέας που ασκούσε τη γονική μέριμνα του τέκνου, να ενημερώσει τον άλλο γονέα για τυχόν έγγραφα που αφορούν το τέκνο. Αντιθέτως, ο γονέας ο μη ασκών τη γονική μέριμνα είχε μόνο δικαίωμα να ενημερωθεί για το πρόσωπο και την περιουσία του τέκνου, σύμφωνα με το παλιό 1513 εδάφιο γ’ του Αστικού Κώδικα “Ο γονέας, στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας, έχει το δικαίωμα να ζητάει από τον άλλο πληροφορίες για το πρόσωπο και την περιουσία του τέκνου”.

Στον διεθνή χώρο, αναγνωρίζονται δύο είδη συνεπιμέλειας:³ η φυσική συνεπιμέλεια ή εναλλασσόμενη κατοικία (joint physical custody ή shared custody) και η νομική συνεπιμέλεια (joint legal custody), σύμφωνα με την οποία οι γονείς αποφασίζουν από κοινού για τα θέματα του τέκνου, αλλά δεν υπάρχει η εξίσου άσκηση της γονικής μέριμνας. Το παιδί διαμένει μόνο με τον ένα γονέα και με τον άλλο έχει απλώς δικαίωμα επικοινωνίας. Στην φυσική συνεπιμέλεια ή εναλλασσόμενη κατοικία, η οποία συμπίπτει με τη χρονική κατανομή της γονικής μέριμνας, η επιμέλεια ασκείται από κοινού και από τους δύο γονείς και μάλιστα κάποιες μέρες την εβδομάδα ή ανά δεκά πέντε ή ανά εβδομάδα ή ανά μήνα το παιδί διαμένει στο σπίτι και του άλλου γονέα. Με αυτό τον τρόπο, εξισορροπείται ο χρόνος που περνά το ανήλικο με τους γονείς του και αμβλύνονται οι συνέπειες του διαζυγίου.

¹ Ράμμου Ν. Μάρα, Η καθιέρωση του θεσμού της συνεπιμέλειας στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του Οικογενειακού Δικαίου, Ελληνική Δικαιοσύνη 4/2021

² Φουντεδάκη Κατερίνα, Η τροποποίηση του άρθρου 56ΑΚ για τη νόμιμη κατοικία του ανηλίκου με το νόμο 4800/2021, Ελληνική Δικαιοσύνη 3/2022

³ Γιάννης Βαλμαντώνης, “Εναλλασσόμενη κατοικία τέκνου”, Επιμορφωτικό Συνέδριο ΕΣΔΙ “Οι νέες διατάξεις του Οικογενειακού Δικαίου” 28/06/2021

II. ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Το δικαίωμα επικοινωνίας περιλαμβάνεται στην επιμέλεια, η οποία αποτελεί ειδική έκφραση της γονικής μέριμνας που αποτελεί ένα απόλυτο και λειτουργικό δικαίωμα και μάλιστα δεν προστατεύεται μόνο σε εθνικό επίπεδο αλλά και διεθνές με το άρθρο 8 παράγραφος 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που θεσπίζει την προστασία της οικογενειακής ζωής. Με τον όρο απόλυτο δικαίωμα εννοούμε ότι είναι απαραβίαστο και πρέπει να είναι σεβαστό απ' όλους. Με τον όρο λειτουργικό δικαίωμα, παραπέμπουμε στο άρθρο 1510 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο «Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού και εξίσου.» και ειδικότερα στο άρθρο 1520 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα «Ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση της, κατά το δυνατό, ευρύτερης επικοινωνίας με αυτό, στην οποία περιλαμβάνονται τόσο η φυσική παρουσία και επαφή του με το τέκνο, όσο και η διαμονή του τέκνου στην οικία του. Ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο οφείλει να διευκολύνει και να προωθεί την επικοινωνία του τέκνου με τον άλλο γονέα σε τακτή χρονική βάση» δηλαδή ο γονιός δεν έχει μόνο δικαίωμα αλλά και υποχρέωση επικοινωνίας με το ανήλικο τέκνο του, καθώς τούτο είναι προς το συμφέρον του τέκνου και της ομαλής ανάπτυξης της προσωπικότητάς του. Σύμφωνα με τα άρθρα 1520 παράγραφος 3 και 1511 παράγραφος 4 του Αστικού Κώδικα «Τα σχετικά με την επικοινωνία ζητήματα καθορίζονται ειδικότερα είτε με έγγραφη συμφωνία των γονέων είτε από το δικαστήριο. Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του, πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα και τα συμφέροντά του.»

Ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του τέκνου, το δικαστήριο θα συνεκτιμήσει την κατάθεση του τέκνου και για να αποφασίσει για ζητήματα σχετικά με την επικοινωνία, όπως ο χρόνος, ο τόπος και το είδος της επικοινωνίας καθώς πρωταρχικός σκοπός του Δικαστηρίου είναι το ΒΕΛΤΙΣΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ του τέκνου. Επίσης, ο κάθε γονέας δεν επιτρέπεται να δυσχεραίνει την επικοινωνία του τέκνου με τον έτερο γονέα, παραβιάζοντας τη μεταξύ τους συμφωνία, καθώς μια τέτοια πράξη συνιστά κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, σύμφωνα με το άρθρο 1532 παράγραφος 2 περίπτωση γ του Αστικού Κώδικα σύμφωνα με το οποίο «Κακή άσκηση της γονικής μέριμνας συνιστά ιδίως η υπαίτια παράβαση των όρων της συμφωνίας των γονέων ή της δικαστικής απόφασης για την επικοινωνία του τέκνου με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει και η με κάθε άλλο τρόπο παρεμπόδιση της επικοινωνίας.» Μια μορφή παραβίασης της μεταξύ τους συμφωνίας και κατά συνέπεια δυσχέρασης του δικαιώματος επικοινωνίας του γονέα με το ανήλικο τέκνο αποτελεί και η μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου.

Η κατοικία κάθε ανθρώπου, έτσι και του ανηλίκου, αποτελεί στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητάς του. Σύμφωνα με το άρθρο 51, εδάφιο α' του Αστικού Κώδικα «Το πρόσωπο έχει κατοικία τον τόπο της κύριας και μόνιμης εγκατάστασής του», ενώ σύμφωνα με το άρθρο 56 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα «Ο ανήλικος που τελεί υπό γονική μέριμνα, έχει κατοικία την κατοικία των γονέων του ή του γονέα που ασκεί μόνος του τη γονική μέριμνα. Αν τη γονική μέριμνα ασκούν και οι δύο γονείς, χωρίς να έχουν την ίδια κατοικία, ο ανήλικος έχει κατοικία την κατοικία του γονέα με τον οποίο διαμένει.»

Ο προσδιορισμός της κατοικίας του ανηλίκου είναι η σημαντικότερη απόφαση που καλούνται να πάρουν οι γονείς μετά το διαζύγιο. Με το παλιό καθεστώς, πριν το νόμο 4800/2021 η απόφαση αυτή άνηκε στον γονιό, τον έχοντα την επιμέλεια του παιδιού, όπως διαφαίνεται και από το άρθρο 1518 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο “Η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου διαμονής.”

Πλέον με τη συνεπιμέλεια και τη ψήφιση του νόμου 4800/2021, εφαρμόζεται αναλογικά το άρθρο 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα και για τον προσδιορισμό της κατοικίας του ανηλίκου απαιτείται έγγραφη συμφωνία των γονέων⁴. Η τυχόν μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου απαιτεί προηγούμενη έγγραφη συμφωνία των γονέων ή προηγούμενη δικαστική απόφαση, όπως αναγράφεται και στο άρθρο 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα “Για τη μεταβολή του τόπου διαμονής του τέκνου που επιδρά ουσιωδώς στο δικαίωμα επικοινωνίας του γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, απαιτείται προηγούμενη έγγραφη συμφωνία των γονέων ή προηγούμενη δικαστική απόφαση που εκδίδεται μετά από αίτηση ενός από τους γονείς. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο.” Σε περίπτωση συμφωνίας των γονιών για τη μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου, αυτή θα πρέπει να φέρει το συμβολαιογραφικό τύπο, καθώς πρόκειται για νέα συμφωνία επιπρόσθετη από αυτή που ήδη είναι σε ισχύ για ζητήματα επιμέλειας κατά το συναινετικό διαζύγιο με το τότε επισυναπτόμενο ιδιωτικό συμφωνητικό.

Πριν την ανάλυση του παρόντος άρθρου είναι σημαντικό να διακρίνουμε μεταξύ τριών εννοιών: της “μετακίνησης” του παιδιού και της “μεταβολής του τόπου κατοικίας” του παιδιού και της “μετεγκατάστασης”.

Με τον όρο “μετακίνηση” εννοούμε τις περιπτώσεις που το παιδί απομακρύνεται από τον μέχρι πρότινος τόπο διαμονής του, είτε επί σκοπού αλλαγής αυτού είτε χωρίς τέτοιο σκοπό διατηρώντας τον τόπο διαμονής του. Μετακίνηση νοείται για παράδειγμα επί περίοδο διακοπών.

Αντίθετα, ο όρος “μεταβολή του τόπου κατοικίας” έχει ένα πιο μόνιμο χαρακτήρα και οδηγεί σε μια σημαντική αλλαγή στη ζωή του παιδιού.

Με τον όρο “μετεγκατάσταση” εννοούμε την αλλαγή του τόπου διαμονής του τέκνου.⁵

Το άρθρο 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα εφαρμόζεται σε περιπτώσεις μεταβολής του τόπου κατοικίας του ανηλίκου και για την εφαρμογή του θα πρέπει να τηρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις⁶: α) Η επιμέλεια να ασκείται αποκλειστικά από τον γονέα με τον οποίο διαμένει το τέκνο είτε εν γένει είτε για ορισμένο χρονικό διάστημα.

Η άσκηση της επιμέλειας ρυθμίζεται είτε με συναπόφαση των γονέων είτε με δικαστική απόφαση.

Εν γένει άσκηση της επιμελείας από τον ένα γονιό σημαίνει να έχει ανατεθεί εξ ολοκλήρου η άσκηση στον ένα γονιό.

⁴ Λέκκας Γεώργιος, Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα μετά το Ν. 4800/2021, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2021, σελίδα 179

⁵ Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Δήμητρα, Καθορισμός και μεταβολή του τόπου διαμονής του ανηλίκου, Τιμητικός Τόμος για την Καθηγήτρια Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2016

⁶ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, “Οικογενειακό Δίκαιο” Τρίτη Έκδοση, 2022 Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., σελίδες 696-698

Η άσκηση της επιμέλειας για ορισμένο χρονικό διάστημα σημαίνει τη χρονική κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας, δηλαδή την ανάθεση της γονικής μέριμνας και στους δυο γονείς αλλά σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα στον καθένα. Μια τέτοια περίπτωση συνιστά η εναλλασσόμενη κατοικία.

Στη περίπτωση της συνεπιμέλειας, όπου και οι δύο γονείς ασκούν τη γονική μέριμνα και την επιμέλεια από κοινού χωρίς λειτουργική και χρονική κατανομή, τότε απαιτείται συναπόφαση για τη μεταβολή του τόπου κατοικίας σύμφωνα με το άρθρο 1518 παράγραφος 1 του Αστικού Κώδικα και

β) Από την αυθαίρετη μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου τέκνου να δυσχεραίνεται ουσιωδώς το δικαίωμα επικοινωνίας με τον έτερο γονέα.

Για να θεωρήσουμε αυθαίρετη τη μεταβολή θα πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις⁷:

1) Σημαντική μετακίνηση που επηρεάζει ουσιωδώς το δικαίωμα επικοινωνίας του τέκνου με τον άλλο γονέα του συνεπάγεται αλλαγή του τόπου διαμονής σε σημαντική χιλιομετρική απόσταση από την προηγούμενη κατοικία, όπως σε διαφορετική χώρα ή πόλη, που καθιστά αδύνατη την ευχέρεια πρόσβασης από το δικαιούχο γονέα. Για παράδειγμα, επειδή δεν υπάρχουν συχνά δρομολόγια ή η απόσταση είναι πολύ μεγάλη που δεν επιτρέπει την συχνή μετάβαση στον νέο τόπο.

Η μετακίνηση σε άλλο κράτος, χωρίς προηγούμενη συμφωνία των γονέων ή δικαστική απόφαση θεωρείται παράνομη και διεθνώς, δυνάμει του άρθρου 3 της Σύμβασης της Χάγης του 1980, που κυρώθηκε στη χώρα μας με το νόμο 2102/1992, σύμφωνα με το οποίο “Η μετακίνηση ή η κατακράτηση παιδιού θεωρούνται παράνομες: α) εφόσον έγιναν κατά παραβίαση δικαιώματος επιμέλειας, αναγνωρισμένου σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλη οργάνωση, είτε αποκλειστικά είτε από κοινού με άλλους, από το δίκαιο του Κράτους στο οποίο το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή του αμέσως πριν από την μετακίνηση ή την κατακράτηση του και β) το δικαίωμα αυτό ησκείται πραγματικά, αποκλειστικά ή από κοινού με άλλους, κατά το χρόνο της μετακίνησης ή της κατακράτησης, ή θα είχε ασκηθεί κατ’ αυτόν τον τρόπο εάν δεν είχαν επισυμβεί τα γεγονότα αυτά. Το δικαίωμα επιμέλειας που αναφέρεται στην περίπτωση α) μπορεί να απορρέει ιδίως είτε απευθείας από το νόμο, είτε από δικαστική ή διοικητική απόφαση, είτε από συμφωνία που ισχύει σύμφωνα με το δίκαιο αυτού του Κράτους.”⁸

2) Αδυναμία ή δυσχέρεια ασκήσεως του δικαιώματος επικοινωνίας του δικαιούχου γονέα. Πρέπει λοιπόν να επιδρά αρνητικά στο δικαίωμα επικοινωνίας του γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο κατά τη συχνότητα, τη χρονική διάρκεια και τον τρόπο. Περιορισμούς στη μετακίνηση έχουν εκτός από το γονέα που διαμένει με το παιδί και οι τρίτοι στους οποίους έχει ανατεθεί η επιμέλεια του τέκνου, όταν αυτή συνεπάγεται μετεγκατάσταση του ανηλίκου αλλά και οι τρίτοι, που έχουν δικαίωμα επικοινωνίας με το ανήλικό τέκνο, όπως οι παππούδες

3) Η μεταβολή του τόπου κατοικίας του τέκνου, που επιδρά ουσιωδώς στο δικαίωμα επικοινωνίας του δικαιούχου γονέα, θα πρέπει να προηγήθηκε της έγγραφης συμφωνίας των γονέων ή της δικαστικής απόφασης. Η άδεια πρέπει να παρέχεται πριν από την μετακίνηση του παιδιού. Για τη σημαντική μετακίνηση του τέκνου, απαιτείται έγγραφη συμφωνία. Δεν απαιτείται η συμφωνία του γονέα για τη μετακίνηση του άλλου γονέα, αν

⁷Βαλμαντώνης Ιωάννης, Σχόλιο στη 810/2021 Μονομελούς Πρωτοδικείου Κέρκυρας, Ελληνική Δικαιοσύνη 6/2021, σελίδα 1727-1728

⁸Βιργινία Περάκη, Σημαντικά ζητήματα επιμέλειας (ΑΚ 1519), Ελληνική Δικαιοσύνη 3/2022

με δικαστική απόφαση έχει ήδη αποκλειστεί το δικαίωμα επικοινωνίας του. Αν ο γονέας που διαμένει με το τέκνο δεν εξασφαλίσει τη συμφωνία του άλλου γονέα, η μεταβολή του τόπου διαμονής του τέκνου θα επιτρέπεται με δικαστική απόφαση. Για το παραδεκτό της μετακίνησης δεν γίνεται πλέον αναφορά σε οριστική δικαστική απόφαση, με συνέπεια να γίνεται επιτρεπτή και η απόφαση που εκδόθηκε κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

Εξάλλου, η ανάγκη επικοινωνίας του παιδιού και με τους δύο γονείς του προστατεύεται και σε διεθνές επίπεδο, στο άρθρο 24 παράγραφος 3 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το οποίο “Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απ’ ευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.”

Η διάταξη 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα, δεν ισχύει μόνο για τον γονέα τον έχοντα τη γονική μέριμνα αλλά και για εκείνον που έχει δικαίωμα επικοινωνίας με το τέκνο, παρ’ όλο που δεν διαμένει μαζί του το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.⁹

Η παραπάνω διάταξη δεν τέθηκε για τον περιορισμό της ελευθερίας κίνησης του γονέα, του έχοντα τη γονική μέριμνα. Κάθε γονιός είναι ελεύθερος να αλλάξει τον τόπο διαμονής του, αλλά αν αυτή η μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου οδηγεί σε παρεμπόδιση της άσκησης του δικαιώματος επικοινωνίας του τέκνου με τον άλλο γονέα του ή αν δεν έχει προηγηθεί έγγραφη συμφωνία ή δικαστική απόφαση που να την επιτρέπει αυτή είναι αυθαίρετη. Εξάλλου, αυθαίρετη μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου θεωρείται μόνο αυτή που περιορίζει σημαντικά το δικαίωμα επικοινωνίας του ανηλίκου με τους γονείς του και όχι κάθε μετακίνηση.

Βέβαια, στο άρθρο 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα δεν εμπίπτει η περίπτωση που ο γονιός αναγκαστικά πρέπει να μετακομίσει για λόγους βιοποριστικούς. Για παράδειγμα, είναι δάσκαλος και μετατίθεται από την Αθήνα στη Θεσσαλονίκη ή η περίπτωση που η μετακίνηση γίνεται εντός του γεωγραφικού εύρους που έχει οριστεί από το Δικαστήριο ή έχει συμφωνηθεί από τα μέρη.

Εφόσον πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις δεν είναι νόμιμη η μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου, αν δεν υπάρχει προηγούμενη έγγραφη συμφωνία μεταξύ των γονέων ή προηγούμενη δικαστική απόφαση και παρεμποδίζεται η επικοινωνία του παιδιού με τον άλλο γονέα. Η συγκεκριμένη πράξη του γονέα, του ασκούντα τη γονική μέριμνα του τέκνου συνιστά κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, σύμφωνα με το άρθρο 1532 παράγραφος 2 περιπτώσεις β' και γ' του Αστικού Κώδικα “Κακή άσκηση της γονικής μέριμνας συνιστούν ιδίως β. η διατάραξη της συναισθηματικής σχέσης του τέκνου με τον άλλο γονέα και την οικογένειά του και η με κάθε τρόπο πρόκληση διάρρηξης των σχέσεων του τέκνου με αυτούς, γ. η υπαίτια παράβαση των όρων της συμφωνίας των γονέων ή της δικαστικής απόφασης για την επικοινωνία του τέκνου με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει και η με κάθε άλλο τρόπο παρεμπόδιση της επικοινωνίας”

Σε κάθε περίπτωση, αν οι γονείς διαμένουν εξ' αρχής σε διαφορετικό τόπο, χώρα ή πόλη, αναγκαστικά θα ανατεθεί η επιμέλεια στον ένα γονιό και ο άλλος θα έχει μόνο δικαίωμα επικοινωνίας.

⁹Γεώργιος Λέκκας, Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα μετά το Νόμο 4800/2021, 2021 Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

Η προσφυγή στη Δικαιοσύνη θα πρέπει να αποτελεί την έσχατη λύση, όμως σε περίπτωση αυθαίρετης μεταβολής του τόπου κατοικίας του ανηλίκου, χωρίς να πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις, η προσφυγή στη Δικαιοσύνη καθίσταται ως η μόνη λύση.

Βασικό κριτήριο για την απόφαση του δικαστηρίου αποτελεί το ΒΕΛΤΙΣΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ. Για τον προσδιορισμό του συμφέροντος του τέκνου, που εξασφαλίζεται τόσο με τη διασφάλιση μιας όσο το δυνατόν πιο ουσιαστικής σχέσης με τον γονέα, με τον οποίο δεν διαμένει όσο και με την εξασφάλιση ομαλών συνθηκών διαβίωσης με τον γονέα, με τον οποίο διαμένει, το Δικαστήριο θα λάβει υπόψιν κάποια κριτήρια, όπως τον λόγο της μετακίνησης, τον τόπο της μετακίνησης και τις συνθήκες διαβίωσης του ανήλικου τέκνου, την ευκολία ή μη πρόσβασης του γονέα, του μη έχοντος την επιμέλεια στον νέο τόπο κατοικίας του ανήλικου τέκνου του, τη χρονική διάρκεια της μετεγκατάστασης, την ηλικία του παιδιού, τις συνέπειες της αποκοπής του παιδιού από το γνώριμο σε αυτό κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον, τη μη δραστηκή ανατροπή της καθημερινότητάς του και τη σχέση του με τους γονείς του, την συμπεριφορά του γονέα και τη τυχόν συμμόρφωσή του προς τις προηγούμενες συμφωνίες ή δικαστικές αποφάσεις και σε περίπτωση μετακίνησης στο εξωτερικό, τη γλώσσα και τη γνώση αυτής από το παιδί. Σε περίπτωση μετακίνησης, που δεν γίνεται ούτε για βιοποριστικούς λόγους ούτε όμως είναι αυθαίρετη, αλλά για παράδειγμα, επειδή ο γονιός σύνηψε νέο γάμο, τότε θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και άλλα κριτήρια, όπως οι σχέσεις του παιδιού με το νέο σύζυγο του γονιού.

Λαμβάνοντας υπόψιν όλα αυτά τα κριτήρια, με πρώτιστο το ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ και τη γνώμη του, εφόσον αυτή είναι δυνατή, ανάλογα με το βαθμό ωριμότητάς του, σύμφωνα με το άρθρο 1511 παράγραφος 4 του Αστικού Κώδικα, το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί για το επιτρεπτό ή μη της μεταβολής του τόπου κατοικίας του ανήλικου τέκνου. Στη περίπτωση που η μετακίνηση δεν είναι αυθαίρετη, αλλά έγινε για λόγους βιοπορισμού, τότε θα θεωρήσει τη μετακίνηση επιτρεπτή, στην περίπτωση όμως που ο μοναδικός σκοπός της μεταβολής της κατοικίας είναι η παρεμπόδιση της άσκησης του δικαιώματος επικοινωνίας του παιδιού με τον γονιό του, τότε θα θεωρήσει τη μετακίνηση αυθαίρετη και θα εφαρμοσθεί η διάταξη 1532 παράγραφος 3 εδάφιο α' του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με την οποία “ Το δικαστήριο, στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου, δύναται να αφαιρέσει από τον υπαίτιο γονέα την άσκηση της γονικής μέριμνας ή την επιμέλεια, ολικά ή μερικά, και να την αναθέσει αποκλειστικά στον άλλο γονέα, καθώς επίσης να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο προς διασφάλιση του συμφέροντος του τέκνου.” Βέβαια, ακόμα και αν η μετακίνηση κριθεί αυθαίρετη από το Δικαστήριο, αν το Δικαστήριο αποφανθεί ότι το νέο περιβάλλον θα βελτιώσει τις συνθήκες της ζωής του, θα διασφαλίσει ευκολότερη και ποιοτικότερη πρόσβαση στην εκπαίδευση, καλύτερη ποιότητα ζωής, περισσότερες ευκαιρίες για την εκπλήρωση των στόχων του παιδιού, καλύτερες συνθήκες για την ανάπτυξη μιας υγιούς προσωπικότητας και για την εκπλήρωση των ονείρων του ανηλίκου σε επίπεδο εκπαιδευτικό, επαγγελματικό, ψυχαγωγικό και κυρίως ότι η δια ζώσης μακρόχρονη απουσία του άλλου γονέα δεν θα έχει σημαντική επίπτωση στην προσωπικότητά του τότε θα δεχθεί τη μεταβολή, παρ' όλο που παραγκωνίζεται το δικαίωμα επικοινωνίας του τέκνου με τον άλλο γονέα του.

Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο θα μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέσο, όπως την αναπροσαρμογή της συχνότητας επικοινωνίας, ώστε να μη διαταρράσσεται η καθημερινότητα του παιδιού, τον ορισμό διαφορετικού τρόπου επικοινωνίας, για παράδειγμα με τη χρήση σύγχρονων οπτικοακουστικών μέσων, την επιβάρυνση του γονέα, με τον οποίο διαμένει το τέκνο, με τα έξοδα της επικοινωνίας που προκύπτουν από το νέο

τόπο διαμονής του παιδιού, όπως τα έξοδα μετακίνησης και διαμονής, τα έξοδα μετακίνησης του τέκνου για να μεταβαίνει στον τόπο διαμονής του έτερου γονέα του και τη μετακίνηση του τέκνου στον προηγούμενο τόπο κατοικίας του.

Το ζήτημα της μεταβολής του τόπου κατοικίας του ανηλίκου επειδή έχει τον χαρακτήρα του επείγοντος δικάζεται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

Το θέμα αυτό, όπως είναι λογικό, απασχόλησε και τη Νομολογία. Στην Απόφαση 5925/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, το Δικαστήριο δέχθηκε τη μεταβολή της κατοικίας από τον Άλιμο Αττικής στη Μυτιλήνη Λέσβου, ανέθεσε την αποκλειστική επιμέλεια στη μητέρα και έδωσε δικαίωμα επικοινωνίας του παιδιού με τον πατέρα συγκεκριμένες μέρες και ώρες με το εξής σκεπτικό: **“Η αλλαγή τόπου κατοικίας του γονέα, με τον οποίον το παιδί διαμένει, εφόσον επηρεάζει τους όρους άσκησης της επιμέλειας ή το δικαίωμα επικοινωνίας του παιδιού με τον άλλο γονέα, πρέπει να αποτελεί αντικείμενο συμφωνίας με τον άλλο γονέα, σε περίπτωση δε διαφωνίας των γονέων αποφασίζει το δικαστήριο σύμφωνα με το συμφέρον του παιδιού.** Στο ελληνικό δίκαιο η σχετική ρύθμιση είχε εισαχθεί αρχικά με το άρθρο 139 του ν. 4714/2020 (ΦΕΚ Α' 148), με το οποίο προστέθηκε άρθρο 1519 στον Αστικό Κώδικα στη θέση του προηγούμενου άρθρου που είχε καταργηθεί με το άρθρο 5 του ν. 2447/1996. Το νέο άρθρο ΑΚ 1519, με παράτιτλο «Μεταβολή του τόπου διαμονής», προέβλεπε ότι η μεταβολή του τόπου διαμονής του τέκνου, που επιδρά ουσιωδώς στο δικαίωμα επικοινωνίας του γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, απαιτεί προηγούμενη συμφωνία των γονέων ή προηγούμενη οριστική δικαστική απόφαση μετά από αίτημα οποιουδήποτε από τους γονείς. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέσο. Η διάταξη αυτή επαναλήφθηκε στο νέο άρθρο ΑΚ 1519 , που θεσπίστηκε με τον ν.4800/2021, έχει πλέον τρεις παραγράφους και φέρει τον παράτιτλο «Σημαντικά ζητήματα επιμέλειας τέκνου». Το ζήτημα της μεταβολής του τόπου κατοικίας ρυθμίζεται στη δεύτερη παράγραφο, που ορίζει ότι «για τη μεταβολή του τόπου διαμονής του τέκνου που επιδρά ουσιωδώς στο δικαίωμα επικοινωνίας του γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, απαιτείται προηγούμενη έγγραφη συμφωνία των γονέων ή προηγούμενη δικαστική απόφαση που εκδίδεται μετά από αίτηση ενός από τους γονείς. Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο». **Οι διαφορές από την προηγούμενη ρύθμιση είναι ουσιώδεις: σύμφωνα με τη νεότερη διάταξη απαιτείται προηγούμενη έγγραφη συμφωνία των γονέων και επέρχεται έτσι εναρμόνιση της ΑΚ 1519 παράγραφος 2 με την ΑΚ 1514 παράγραφος 1, αφού η συμφωνία των γονέων για την κατοικία του παιδιού περιλαμβάνεται στις συμφωνίες που αφορούν στην άσκηση της επιμέλειας και μάλιστα σε αυτές που ρητά αναφέρονται στην ΑΚ 1514 παράγραφος 1. Η συμφωνία αυτή των γονέων πρέπει να περιβληθεί τον τύπο του εγγράφου βεβαίας χρονολογίας, ώστε να υπάρχει βεβαιότητα ως προς τον χρόνο κατάρτισής της και τον χρόνο από τον οποίον προσδιορίζεται ο τόπος διαμονής του παιδιού σύμφωνα με αυτήν. Ο τύπος αυτός αρκεί ακόμα και όταν η συμφωνία αυτή αποτελεί μεταρρύθμιση προηγούμενης συμφωνίας που είχε καταρτιστεί ενόψει του συναινετικού διαζυγίου σύμφωνα με την ΑΚ 1441. Η δεύτερη ουσιώδης διαφορά μεταξύ των δύο διατάξεων είναι το ότι σύμφωνα με τη νεότερη διάταξη αρκεί οποιαδήποτε δικαστική απόφαση, η οποία μπορεί να παραγάγει δεσμευτικό αποτέλεσμα για τους γονείς. Αυτές είναι κατ' αρχήν οι τελεσίδικες αποφάσεις (ΚπολΔ321), οι οποίες εκδίδονται κατά την ειδική διαδικασία που αφορά σε διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση. Σε επείγουσες περιπτώσεις και για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος η μεταβολή της κατοικίας γίνεται και με**

απόφαση που εκδίδεται κατόπιν αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων. Από το γράμμα της ΑΚ 1519 παράγραφος 2 συνάγεται ότι η απαγόρευση μεταβολής του τόπου διαμονής του παιδιού χωρίς έγγραφη συμφωνία με τον άλλο γονέα ή χωρίς απόφαση του δικαστηρίου αφορά τον γονέα με τον οποίον διαμένει το παιδί. Συνεπώς ισχύει, όταν ο γονέας αυτός ασκεί την επιμέλεια είτε μόνος του είτε a fortiori από κοινού με τον άλλο γονέα, οπότε δεν μπορεί μονομερώς να λαμβάνει τη σχετική απόφαση. Η απαγόρευση ισχύει ακόμα και αν το δικαστήριο δεν έχει διατάξει ειδικώς ότι ο προσδιορισμός του τόπου διαμονής του παιδιού θα γίνεται με συναπόφαση των γονέων. Το δικαστήριο, όμως, μπορεί για λόγους σαφήνειας, κατά την εξειδίκευση του τρόπου άσκησης της επιμέλειας [ΑΚ 1514 παράγραφος 3 (α)], να διατάζει ειδικώς ότι οι γονείς από κοινού προσδιορίζουν τον τόπο διαμονής του παιδιού. Η ΑΚ 1519 παράγραφος 2 εφαρμόζεται ανεξάρτητα από τον λόγο της μεταβολής του τόπου διαμονής. Με βάση την κοινή πείρα στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο λόγος της μεταβολής είναι η αλλαγή του τόπου κατοικίας του γονέα, με τον οποίον διαμένει το παιδί. Αν οι γονείς διαφωνούν, το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει τη μεταβολή του τόπου διαμονής του παιδιού. Το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από το αίτημα του γονέα, αλλά μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο (ΑΚ 1519 παράγραφος 2 εδάφιο β'), με το οποίο προάγεται το συμφέρον του παιδιού συνεκτιμώντας ιδίως την ανάγκη για την ουσιαστική συμμετοχή και των δύο γονέων στην ανατροφή και φροντίδα του, καθώς επίσης και την αποτροπή διάρρηξης των σχέσεών του με καθένα από αυτούς (ΑΚ 1511 παράγραφος 2 εδάφιο α'), αλλά και άλλους παράγοντες, όπως οι έως τότε δεσμοί του παιδιού με καθέναν από τους γονείς και τους αδελφούς του, καθώς και οι τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου για την άσκηση της επιμέλειας, αλλά και η ανάγκη να διατηρηθεί η σταθερότητα της καθημερινής ζωής του παιδιού, να μην αλλάξει σχολικό περιβάλλον, να μην απομακρυνθεί από το κοινωνικό και συγγενικό περιβάλλον. Το δικαστήριο μπορεί στο πλαίσιο αυτό να διατάξει λ.χ. τη μετοίκηση του παιδιού στον τόπο κατοικίας του άλλου γονέα, την υποχρέωση του γονέα με τον οποίον διαμένει το παιδί να το συνοδεύει στον τόπο κατοικίας του άλλου γονέα για να επικοινωνεί μαζί του ή για τον σκοπό αυτόν να καταβάλλει τα έξοδα μετακίνησης του άλλου γονέα στον νέο τόπο διαμονής του παιδιού. Όταν αυτό είναι προς το συμφέρον του παιδιού, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την ανάθεση της άσκησης της επιμέλειας στον ένα γονέα, συνεκτιμώντας και τους λόγους της μεταβολής κατοικίας. Το δικαστήριο, όμως, δεν μπορεί να απαγορεύσει την αλλαγή του τόπου της δικής του κατοικίας στον γονέα. Εάν η μονομερής μεταβολή του τόπου διαμονής γίνεται διασυνοριακά, εφαρμόζονται κατά περίπτωση ειδικές διατάξεις. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει να συνεκτιμήσει τη συμπεριφορά του κάθε γονέα κατά το προηγούμενο χρονικό διάστημα και τη συμμόρφωσή του με τις νόμιμες υποχρεώσεις του, δικαστικές αποφάσεις, εισαγγελικές διατάξεις και προηγούμενες συμφωνίες που είχε συνάψει με τον άλλο γονέα και αφορούν το τέκνο (ΑΚ 1511 παράγραφος 2 εδάφιο β') μεταξύ άλλων παραμέτρων, όπως κατά περίπτωση τους έως τότε δεσμούς του παιδιού με καθέναν από τους γονείς. Στο θέμα της μονομερούς μεταβολής του προσδιορισμένου τόπου διαμονής του παιδιού τίθεται ζήτημα όχι μόνο προστασίας του λειτουργικού δικαιώματος στην από κοινού άσκηση της επιμέλειας ή της επικοινωνίας του παιδιού με τον άλλο γονέα, αλλά κυρίως για το δικαίωμα του παιδιού να έχει προσωπικές σχέσεις και με τους δύο γονείς του (Σύμβαση ΟΗΕ, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ΕΣΔΑ άρθρο 8). Το δικαστήριο στις περιπτώσεις αυτές δεν εμποδίζει βεβαίως τον γονέα, με τον οποίον διαμένει το παιδί, να μεταβάλλει

τον τόπο της δικής του κατοικίας, αλλά, όπως γίνεται δεκτό και σε αλλοδαπές έννομες τάξεις, όπου ισχύει ήδη ο κανόνας της νέας διάταξης ΑΚ 1519 παράγραφος 2 εδάφιο β', μπορεί ιδίως να μεταβάλλει τους όρους της από κοινού άσκησης της επιμέλειας, να αναθέσει την άσκηση της επιμέλειας στον άλλο γονέα ορίζοντας ως τόπο διαμονής του παιδιού την κατοικία του άλλου γονέα, να μεταρρυθμίσει την άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας του παιδιού με τον άλλο γονέα ή να επιβαρύνει με τη δαπάνη μετακίνησης του άλλου γονέα για την επικοινωνία του με το παιδί με τον γονέα με τον οποίο διαμένει το παιδί, ή με την αυτούσια καταβολή της δαπάνης με την υποχρέωση να μεταφέρει το παιδί ο γονέας που μετακινήθηκε από τον τόπο προηγούμενης διαμονής του. Κριτήριο για την απόφαση αυτή του δικαστηρίου στις περιπτώσεις αλλαγής του τόπου κατοικίας του γονέα, με τον οποίον το παιδί διαμένει συνήθως, είναι η προαγωγή του συμφέροντος του παιδιού. Το δικαστήριο πρέπει να συνεκτιμά για την απόφασή του και το εάν ο γονέας, που μεταβάλλει τον τόπο της κατοικίας του, έχει την πρόθεση με τον τρόπο αυτόν να δυσκολέψει ή να αποκλείσει την προσωπική επικοινωνία του άλλου γονέα με το παιδί, διότι στην περίπτωση αυτή ο γονέας, που μεταβάλλει τον τόπο της κατοικίας του για τον προαναφερόμενο σκοπό, παραβιάζει τις υποχρεώσεις του να διαφυλάσσει και να ενισχύει τις σχέσεις του παιδιού με τον άλλο γονέα (ΑΚ 1518 παράγραφος 4), κάτι που μπορεί να συνεπάγεται δυσμενείς σε βάρος του συνέπειες σε σχέση με την άσκηση της γονικής μέριμνας ή το δικαίωμα επικοινωνίας, ιδίως στις περιπτώσεις που το παιδί έχει αναπτύξει στενές προσωπικές σχέσεις και με τον άλλο γονέα, οπότε η απομάκρυνσή του απ' αυτόν δεν θα λειτουργεί προς το συμφέρον του. Η απόφαση αυτή του δικαστηρίου πρέπει να λαμβάνεται, αφού σταθμιστεί αν το συμφέρον του παιδιού εξυπηρετείται καλύτερα στην περίπτωση που το παιδί ακολουθήσει τον γονέα στον νέο τόπο της κατοικίας του ή αντιθέτως αν παραμείνει στον ίδιο τόπο κατοικίας. Στις περιπτώσεις που τόσο η μετακίνηση του παιδιού με τον έναν γονέα όσο και η παραμονή του με τον άλλο γονέα δεν προάγει το συμφέρον του, το οποίο θα προαγόταν θεωρητικά κατά τον βέλτιστο τρόπο με την παραμονή του στο ίδιο τόπο κατοικίας με τον γονέα, ο οποίος επιθυμεί να αλλάξει τον τόπο κατοικίας του και όχι με τον άλλο γονέα (λ.χ. αν αυτός αδιαφορεί για το παιδί, δεν μπορεί να αφιερώσει προσωπικό χρόνο για την ανατροφή του παιδιού), ενόψει του ότι το δικαστήριο δεν μπορεί να εμποδίσει τον γονέα με τον οποίον διαμένει το τέκνο να μεταβάλλει τον τόπο της δικής του κατοικίας, το δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει ποια είναι η λιγότερο βλαπτική για το παιδί λύση, δηλαδή να μετοικήσει με τον γονέα με τον οποίο διαμένει ήδη ή να παραμείνει στον ίδιο τόπο διαμένοντας εφεξής με τον άλλο γονέα. Η απαγόρευση της αλλαγής του τόπου διαμονής του παιδιού θα σημαίνει συνεπώς ότι αυτό θα διαμένει εφεξής στον ίδιο τόπο κατοικίας με τον άλλο γονέα. Η κρίση του δικαστηρίου πρέπει να θεμελιώνεται στη βάση ότι ο ένας γονέας από τους δύο είναι καταλληλότερος για να διαμένει μαζί του το παιδί, όταν η επιμέλεια ασκείται από κοινού από τους γονείς. Η διαμονή του παιδιού με τον ένα γονέα αποφασίζεται (από τους γονείς ή από το δικαστήριο) με κριτήρια εξειδίκευσης του συμφέροντος του παιδιού μεταξύ άλλων, την ικανότητα και τη δυνατότητα κάθε γονέα να φροντίζει καθημερινά το παιδί, τη δυνατότητα του γονέα να αφιερώνει προσωπικό χρόνο στο παιδί, την ηλικία και τις ιδιαίτερες ανάγκες του παιδιού, την ανάγκη του παιδιού για σταθερότητα περιβάλλοντος και συναισθηματική ασφάλεια. Η γνώμη του ίδιου του παιδιού στο θέμα αυτό είναι σημαντική και πρέπει να ακουστεί και να ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο ανάλογα και με την ωριμότητα του παιδιού. Εντούτοις και ο λόγος που

επικαλείται ο γονέας, με τον οποίον διαμένει το παιδί, της μεταβολής του τόπου κατοικίας του γονέα πρέπει να ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο στην κρίση του. Ένα κριτήριο που ακολουθείται στην αλλοδαπή νομολογία, που μπορεί να ληφθεί υπόψη για να διαπιστωθούν τα πραγματικά κίνητρα του γονέα που ζητά τη μεταβολή της κατοικίας, είναι η διαπίστωση εάν ο γονέας αυτός έχει σχεδιάσει με ακρίβεια ένα ρεαλιστικό πλάνο μετεγκατάστασής του με το παιδί και μπορεί να το φέρει σε πέρας. Πρέπει, ιδίως, να λαμβάνονται υπόψη τα προσωπικά σχέδια του κάθε γονέα ενόψει της μεταβολής του τόπου κατοικίας, τα οποία αναμφίβολα επηρεάζουν τη φροντίδα και την καθημερινότητα του παιδιού. **Περαιτέρω, όταν η μεταβολή του τόπου κατοικίας του γονέα, με τον οποίον διαμένει το παιδί, οφείλεται στην αναζήτηση ή στην εξασφάλιση εργασίας στον νέο τόπο κατοικίας, που εξασφαλίζουν καλύτερες συνθήκες ζωής στον γονέα και στο παιδί, πρέπει να συνεκτιμάται από το δικαστήριο τυχόν πρόταση του γονέα που μετακομίζει για αναπλήρωση της ελλείπουσας επαφής με τον άλλο γονέα λόγω της μεταβολής του τόπου κατοικίας του παιδιού ή για την διευκόλυνση αυτής (λ.χ. ανάληψη μέρους των εξόδων ταξιδίων, διαμονής κ.λπ. του άλλου γονέα για να επικοινωνεί με το παιδί στον νέο τόπο κατοικίας του ή μεταφορά του από τον γονέα με τον οποίον αυτό διαμένει στον τόπο κατοικίας του άλλου γονέα) ή για αύξηση του χρόνου επαφής με τον άλλο γονέα κατά την περίοδο των σχολικών διακοπών. Σε περίπτωση μετακίνησης του γονέα στο εξωτερικό πρέπει να ληφθούν υπόψη η γνώση από το παιδί της ξένης γλώσσας, η επαφή του με τις συνθήκες και τον τρόπο ζωής στο εξωτερικό και η δυνατότητα προσαρμογής του παιδιού στο νέο περιβάλλον, για την οποία θα πρέπει να καταβληθεί μεγαλύτερη προσπάθεια από το ίδιο και κυρίως από τον γονέα με τον οποίον διαμένει.** Η απόρριψη του αιτήματος μεταβολής της κατοικίας συνεπάγεται κατ' αρχήν τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης, αν ο γονέας αποφασίσει να μην μεταβάλλει εν τέλει τον δικό του τόπο κατοικίας. Ο καθ' ου η δεύτερη συνεκδικαζόμενη αίτηση, όπως προκύπτει από τα πρόχειρα πρακτικά που τήρησε η Δικαστής αυτού του Δικαστηρίου, ομολόγησε το αίτημα της προσωρινής ανάθεσης της επιμέλειας του ανήλικου τέκνου του στην αιτούσα μητέρα του και, ειδικότερα, την ικανότητα και παιδαγωγική καταλληλότητα της συζύγου του να ασκήσει την επιμέλεια του τέκνου τους. Η τελευταία είναι φιλόστοργη μητέρα, άξια και ικανή να διαπαιδαγωγήσει σωστά το τέκνο της και να συμβάλλει θετικά και υπεύθυνα στην περαιτέρω ομαλή ψυχοσωματική και πνευματική του ανάπτυξη. Αναλώνει όλες τις δυνάμεις της στη φροντίδα και περιποίηση του ανήλικου τέκνου της, από τις οποίες αυτό έχει απόλυτη ανάγκη δεδομένης και της ηλικίας του και του παρέχει αφειδώς την αγάπη, στοργή και θαλπωρή της, καθώς και κάθε συναισθηματική και ηθική στήριξη που χρειάζεται ενόψει και της διάσπασης της οικογενειακής συνοχής. Η παραπάνω λύση, στην οποία συγκλίνουν οι διάδικοι σύζυγοι, παρίσταται προφανώς επωφελής για το ανήλικο τέκνο τους, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι με το τρόπο αυτό αφενός καλύπτεται η ανάγκη του για τη μητρική στοργή και φροντίδα και εξασφαλίζεται η εξακολούθηση της διαβίωσης του στο ίδιο με τη μητέρα του οικογενειακό περιβάλλον, στο οποίο μέχρι σήμερα χωρίς προβλήματα διαβίωνε και αφετέρου διασφαλίζεται το ενδιαφέρον και η ενεργός συμμετοχή του πατέρα του, που διατηρεί την από κοινού με τη μητέρα του άσκηση των λοιπών λειτουργιών της γονικής του μέριμνας σε κάθε κρίσιμο ζήτημα που ήθελε προκύψει στη διαδρομή του βίου του. Επομένως, το Δικαστήριο, με αποκλειστικό γνώμονα το αληθινό συμφέρον του ανήλικου, όπως το καθορίζουν οι βιοτικές και ψυχικές ανάγκες του, κρίνει ότι η επιμέλειά του πρέπει να ανατεθεί προσωρινά αποκλειστικά στη μητέρα του, η οποία παρέχει όλα τα εχέγγυα για τη σωστή ανατροφή και ορθή διαπαιδαγώγησή του, είναι

η πλέον κατάλληλη και ικανή να προσφέρει στο τέκνο της προστασία, καθώς και ένα ήρεμο και ομαλό οικογενειακό περιβάλλον, σύγχρονο και πολιτισμένο επίπεδο διαβίωσης και να συμβάλλει θετικά στην ομαλή ανάπτυξή του.”

Αντίθετα, στις Απόφασεις 810/2021 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Κερκύρας και 2383/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών¹⁰ το Δικαστήριο διέταξε την επιστροφή των παιδιών στην προηγούμενο τόπο κατοικίας τους μετά από παράνομη μετοίκηση από την μητέρα.

Συγκεκριμένα, στην Απόφαση 810/2021 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Κερκύρας από τη Ρουμανία, που είχαν μετακινηθεί αυθαίρετα από την μητέρα στην Κέρκυρα, τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους, σύμφωνα με το συμφωνητικό που είχαν υπογράψει με τον πατέρα, με το εξής σκεπτικό: “Με βάση τα παραπάνω πιθανολογούμενα πραγματικά περιστατικά, καθίσταται σαφές ότι η καθ’ ης έχει **παραβιάσει την ως άνω διάταξη του άρθρου 1519 ΑΚ, που ήταν σε ισχύ όταν μετεγκαταστάθηκε μαζί με τα ανήλικα τέκνα της στην Τιμισοάρα της Ρουμανίας, καθώς μετέβαλε μονομερώς τον τόπο διαμονής των ανήλικων τέκνων των διαδίκων, των οποίων ασκεί προσωρινά την επιμέλεια, χωρίς προηγούμενη συμφωνία των γονέων ή προηγούμενη οριστική δικαστική απόφαση. Η μετεγκατάσταση αυτή αναμφίβολα επέδρασε ουσιωδώς στο δικαίωμα επικοινωνίας του αιτούντος με τα ανήλικα τέκνα του, καθότι η επικοινωνία αυτή, όσο τα παιδιά διέμεναν στην Ελλάδα, δηλαδή μέχρι τις 2-9-2020, ήταν σαφέστατα ευχερέστερη από ότι μετά τη μετεγκατάσταση τους στη Ρουμανία.** Διευκρινίζεται δε ως εκ περισπού ότι, όπως ειπώθηκε παραπάνω, ούτε με τη με αριθμό 411/2020 απόφαση αυτού του Δικαστηρίου, αλλά ούτε και με τη με αριθμό 851/2020 απόφαση αυτού του Δικαστηρίου, καθορίστηκε προσωρινά ως τόπος διαμονής των ανήλικων η Τιμισοάρα της Ρουμανίας, γι’ αυτό και καμία από τις αποφάσεις αυτές δεν περιέχει σχετική διάταξη, αλλά απλώς έγινε δεκτό, **σύμφωνα με το τότε ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, ότι η καθ’ ης, ως ασκούσα προσωρινά την επιμέλεια των ανήλικων τέκνων της, είχε το δικαίωμα να καθορίζει μονομερώς τον τόπο διαμονής τους.** Επομένως, δεν μπορεί στην προκειμένη περίπτωση να γίνει λόγος για προηγούμενη οριστική δικαστική απόφαση, που επιτρέπει τη μεταβολή του τόπου διαμονής των ανήλικων τέκνων των διαδίκων, πολύ δε περισσότερο που οι αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων είναι προσωρινής ισχύος, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 695 ΚΠολΔ, δηλαδή δεν είναι οριστικές, όπως απαιτεί η διάταξη του άρθρου 1519 ΑΚ, ενόψει του ότι δεν προσβάλλονται με ένδικα μέσα (άρθρο 699 ΚΠολΔ). Από την άλλη πλευρά, όπως ήδη ελέγχθη, το γεγονός ότι με τις ως άνω αποφάσεις απορρίφθηκε το αίτημα του αιτούντος περί καθορισμού ως προσωρινού τόπου διαμονής των ανήλικων τέκνων των διαδίκων το νησί της Κέρκυρας, δε δεσμεύει το παρόν δικαστήριο, καθότι η μετέπειτα εισαγωγή στην έννομη τάξη της διάταξης του άρθρου 1519 με το άρθρο 139 Ν. 4714/2020 (ΦΕΚ Α 148/31.7.2020) αποτελεί λόγο κάμψης του προσωρινού δεδικασμένου που απορρέει από τις παραπάνω αποφάσεις αυτού του Δικαστηρίου, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν στην προηγούμενη νομική σκέψη. Επιπλέον, η ένσταση καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος που προέβαλε η καθ’ ης, ισχυριζόμενη ότι ο αιτών σε πολύ

¹⁰ <https://loukadounoslawfirm.gr/%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B8-2383-2022-%CE%B1%CF%83%CF%86%CE%BC-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B5/>

σύντομο χρονικό διάστημα χωρίς να έχει βάσιμους λόγους κατέθεσε την προηγούμενη αίτηση μεταρρύθμισης της με αριθμό 411/2020 απόφασης αυτού του Δικαστηρίου και στη συνέχεια την ένδικη αίτηση, πρέπει ν' απορριφθεί ως μη νόμιμη, μη δυνάμενη να βρει νομικό έρεισμα στη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ, το πεδίο εφαρμογής της οποίας περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στα δικαιώματα του ουσιαστικού δικαίου και σε καμία περίπτωση δεν καταλαμβάνει τα δικονομικά δικαιώματα όπως αυτά της άσκησης πάσης φύσεως ενδίκων μέσων και βοηθημάτων.”

Η παραπάνω απόφαση, που διέταξε τη μετεγκατάσταση των ανηλίκων τέκνων από τη Ρουμανία στην Ελλάδα είναι πολύ σημαντική, καθώς διαφαίνεται η αλλαγή του καθεστώτος πριν τη ψήφιση του νόμου και μετά τη ψήφιση του νόμου. Μετά τη ψήφιση του νόμου 4800/2021 και την εισαγωγή του άρθρου 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα, δεν μπορεί ο γονέας, ο έχων τη γονική μέριμνα να μεταβάλλει τον τόπο κατοικίας των ανηλίκων τέκνων του, όπως ίσχυε μέχρι πρότινος, αλλά απαιτείται προηγούμενη συμφωνία των γονέων ή δικαστική απόφαση που να επιτρέπει τη μετεγκατάσταση. Στη περίπτωση παράνομης μεταβολής της οικίας του ανηλίκου το Δικαστήριο θα διατάξει την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, δηλαδή τη μετακίνηση τους στον μέχρι πρότινος τόπο κατοικίας τους.

Συνεπώς, όπως διαφαίνεται και παραπάνω, η μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου τέκνου είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα, καθώς επιφέρει όχι μόνο αλλαγή στο περιβάλλον του παιδιού αλλά επηρεάζει και το δικαίωμα επικοινωνίας του με τον γονέα του. Γι' αυτό κρίθηκε επιτακτική η ανάγκη, ενόψει και της συνεπιμέλειας, της νομοθετικής ρύθμισης σε περίπτωση μεταβολής της οικίας του ανήλικου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα, η μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου απαιτεί προηγούμενη έγγραφη συμφωνία των γονέων ή δικαστική απόφαση και όχι μονομερή απόφαση του γονέα, του έχοντα τη γονική μέριμνα, όπως ίσχυε, μέχρι πρότινος. Σε περίπτωση μεταβολής χωρίς να πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις θεωρείται παράνομη και εφαρμόζεται το άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα, σε περίπτωση μετακίνησης σε άλλη χώρα εφαρμογής τυγχάνει η Σύμβαση της Χάγης του 1980.

III. ΕΝΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Η εναλλασσόμενη κατοικία, όπως και κάθε συμφωνία για την κατοικία του ανηλίκου, πρέπει να καταρτίζεται εγγράφως, εφαρμόζοντας αναλογικά το άρθρο 1519 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα. Ο έγγραφος τύπος, και όχι απαραίτητα ο συμβολαιογραφικός, απαιτείται, επειδή η οικία του ανηλίκου αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ζήτημα καθώς επηρεάζει τις συνθήκες διαβίωσης και τις έννομες συνέπειες για την έννομη θέση του ανηλίκου και γι' αυτό τον λόγο θα πρέπει να αποτελεί πρώτιστη μέριμνα των γονέων. Εξάλλου, μην ξεχνάμε ότι η οικία κάθε ανθρώπου, και συνεπώς και του ανηλίκου, αποτελεί στοιχείο προσδιοριστικό της ταυτότητάς του. Σύμφωνα με το άρθρο 1512 του Αστικού Κώδικα “Κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας οι γονείς καταβάλλουν προσπάθεια για την εξεύρεση κοινά αποδεκτών λύσεων. Αν διαφωνούν, αποφασίζει το δικαστήριο.” Από το παραπάνω άρθρο, διαφαίνεται η επικουρικότητα του ρόλου του Δικαστηρίου, το οποίο αποφασίζει, μόνο σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων, εκδικάζοντας την υπόθεση κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 592 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Ανάλογα με τις συνθήκες, το Δικαστήριο μπορεί είτε να προσδιορίσει ως τόπο κατοικίας του ανηλίκου αποκλειστικά την οικία του ενός γονέα είτε να διατάξει την εναλλασσόμενη κατοικία.

Η εναλλασσόμενη κατοικία αποτελεί μια βασική μεταρρύθμιση που επήλθε με τον νόμο 4800/2021. Ενώ αρχικά, στα πλαίσια των εργασιών της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής, προτάθηκε ως άρθρο 4 “Όταν οι συνθήκες ζωής των γονέων και του τέκνου το επιτρέπουν και εφόσον αυτό είναι προς το συμφέρον του τέκνου, το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει την εναλλασσόμενη διαμονή του τέκνου”, εντούτοις στη συνέχεια απορρίφθηκε, καθώς η συνεπιμέλεια θεωρήθηκε ότι δεν θα έπρεπε να αποτελεί το νομικό σύστημα της κατοικίας του ανηλίκου αυτοδίκαια μετά το διαζύγιο των γονέων του. Όμως η εναλλασσόμενη κατοικία θα πρέπει να ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του δικαστή, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης, όπως την ηλικία του παιδιού και πρωτίστως το βέλτιστο συμφέρον του.

Στη περίπτωση της εναλλασσόμενης κατοικίας, το παιδί έχει δύο λειτουργικά σπίτια, την πατρική και τη μητρική του κατοικία και αρμόδιος για τις πράξεις του άρθρου 1516 του Αστικού Κώδικα είναι ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο κάθε φορά.

Ο θεσμός της εναλλασσόμενης κατοικίας είναι γνωστός ως “bird nesting” και εφαρμόζεται και σε άλλες χώρες πέραν της Ελλάδας, όπως την Αγγλία, τη Γαλλία και τη Γερμανία, στις οποίες μάλιστα αποτελεί καθεστώς, ενώ στην Γαλλία, στο Βέλγιο, στη Σουηδία και στη Δανία καθίσταται υποχρεωτική.

Βέβαια, όπως και κάθε θέμα, έτσι και το παρόν, έχει υποστηρικτές και πολέμιους. Οι τασσόμενοι υπέρ της εναλλασσόμενης κατοικίας υποστηρίζουν ότι μόνο μέσω της εναλλασσόμενης κατοικίας εξασφαλίζεται ο ισότιμος χρόνος μεταξύ των δύο γονέων και του παιδιού. Ο ισότιμος χρόνος και με τους δύο γονείς τάσσεται υπέρ του βέλτιστου συμφέρον του τέκνου, το οποίο αποτελεί τον απώτατο σκοπό κάθε νομοθέτη και δικαστή. Η εναλλασσόμενη κατοικία εξασφαλίζει την ισότιμη συμμετοχή των γονέων στην ανατροφή του τέκνου και ισχυροποιεί τους δεσμούς του τέκνου με αυτούς. Πρόσφατες ιατρικές και ψυχολογικές έρευνες έχουν δείξει ότι η από κοινού, κατά ισομερή τρόπο, εναλλασσόμενη ανατροφή του παιδιού, όχι μόνο δεν έχει καμία αρνητική συνέπεια, αλλά αντιθέτως, η ύπαρξη διπλής κατοικίας θεωρείται **ευεργετική και απαραίτητη** για την προστασία της ισόρροπης ανάπτυξης του παιδιού. Μάλιστα, τα παιδιά, στα οποία

εφαρμόζεται το καθεστώς της εναλλασσόμενης κατοικίας, αντιμετωπίζουν λιγότερα ψυχοσωματικά προβλήματα και επιτυγχάνεται η σταθερότητα στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη το 2015 σε 150.000 παιδιά ηλικίας 12-15 ετών. Στην έρευνα αυτή διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά και οι έφηβοι της κοινής επιμέλειας με εναλλασσόμενη κατοικία είχαν παρόμοια αποτελέσματα με εκείνα των παραδοσιακών οικογενειών, σε αντίθεση με τα παιδιά που μεγάλωναν μόνο με έναν γονέα σε αποκλειστική επιμέλεια, τα οποία παρουσίασαν ψυχοσωματικά προβλήματα σε ποσοστό 25% .¹¹

Σε μία άλλη μελέτη σε δείγμα 4823 παιδιών ηλικίας 10-18 ετών, βρέθηκε ότι τα παιδιά σε κοινή επιμέλεια με εναλλασσόμενη κατοικία έχουν υψηλότερη αυτοεκτίμηση, αντίστοιχη με εκείνη των παιδιών σε μη διαζευγμένες οικογένειες, ενώ τα παιδιά σε συνθήκη της αποκλειστικής επιμέλειας παρουσίασαν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση.

Αξιοσημείωτα είναι και τα αποτελέσματα της ανάλυσης που πραγματοποίησε ο ψυχολόγος Dr R. Bauserman, του τμήματος Υγείας και Ψυχικής Υγιεινής στη Βαλτιμόρη. Ο Dr R. Bauserman πραγματοποίησε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μετα-ανάλυση 33 μελετών από το 1982 έως το 1999, που δημοσιεύτηκε από την American Psychological Association (APA). Σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει εάν τα παιδιά από διαζευγμένες οικογένειες, που είτε ζουν με τους δύο γονείς τους σε διαφορετικές χρονικές στιγμές είτε περνούν ορισμένο χρόνο με κάθε γονέα ξεχωριστά, προσαρμόζονται καλύτερα στις περισσότερες περιπτώσεις από τα παιδιά που ζουν και αλληλοεπιδρούν κυρίως με τον ένα μόνο γονέα. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά στη συνθήκη συνεπιμελίας είχαν υψηλότερη αυτοεκτίμηση, πιο ομαλές οικογενειακές σχέσεις και ήταν πιο αποδοτικά στο σχολείο. Η προσπάθεια προσαρμογής ήταν ίδια με τα παιδιά σε συνθήκη κύριας επιμέλειας, εμφανίζοντας λιγότερα συναισθηματικά και συμπεριφορικά προβλήματα. Συνεπώς, η διαρκής επαφή και με τους δύο γονείς, που παρέχει η συνεπιμέλεια, ωφελεί τα παιδιά. Η έρευνα κατέληξε στο εξής συμπέρασμα: τα παιδιά έχουν ανάγκη να περνάνε χρόνο και με τους δύο γονείς.

Επίσης, με την εναλλασσόμενη κατοικία περιορίζονται αναπόφευκτα οι δυσμενείς επιπτώσεις, που προκαλεί το διαζύγιο στην ψυχολογία και την εν γένει προσωπικότητα του παιδιού και επιτυγχάνεται η ομαλή συνεργασία των γονέων. Με την κοινή προσπάθεια και συνεννόηση μεταξύ των γονέων, για τον κοινό στόχο, το συμφέρον του παιδιού, αποκαθίσταται το απαραίτητο κλίμα γαλήνης, ηρεμίας, σταθερότητας και ασφάλειας, που είναι αναγκαίο για την απρόσκοπτη εξέλιξη της συνολικής διαδικασίας ολοκλήρωσης της προσωπικότητας του ανηλίκου. Αλλά και πρακτικά, μειώνεται η αντιδικία μεταξύ των γονέων και τυχόν καταχρηστικές συμπεριφορές, καθώς, πλέον, κανείς δεν αισθάνεται να έχει περισσότερη ή λιγότερη εξουσία από τον άλλο, ως προς την ανατροφή του παιδιού.

¹¹Bergström, M., Fransson, E., Modin, B., Berlin, M., Gustafsson, P. A., & Hjern, A.(2015).Fifty moves a year: Is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? Journal of Epidemiology and Community Health,69,769–774.

Οι γονείς, κατ' αυτόν τον τρόπο, αποξενωμένοι από έριδες τέτοιου χαρακτήρα, αφοσιώνονται στην ανατροφή των παιδιών.

Υπάρχουν, όμως και εκείνοι, που κατακρίνουν την εναλλασσόμενη κατοικία, υποστηρίζοντας ότι το παιδί δεν είναι “μπαλάκι” να αλλάζει περιβάλλον ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Το παιδί έχει ανάγκη από ένα σταθερό περιβάλλον και από ένα βασικό πρόσωπο φροντίδας. Υποστηρίζεται ότι η παράλληλη ύπαρξη δύο κέντρων ζωής προκαλούν στο παιδί έλλειψη σταθερότητας και ανασφάλεια και απορρυθμίζουν τη ζωή του. Η εναλλασσόμενη κατοικία, σύμφωνα με τους πολέμιους, εξυπηρετεί το δικαίωμα των γονέων για ισότητα περισσότερο από το βέλτιστο συμφέρον του τέκνου. Μάλιστα, συγκρούεται με τα άρθρα 51 και 56 του Αστικού Κώδικα. Σύμφωνα με το άρθρο 51 του Αστικού Κώδικα “Το πρόσωπο έχει κατοικία τον τόπο της κύριας και μόνιμης εγκατάστασής του. Κανένας δεν μπορεί να έχει συγχρόνως περισσότερες από μία κατοικίες.” Το τέκνο, στο οποίο εφαρμόζεται το καθεστώς της εναλλασσόμενης κατοικίας, έχει παραπάνω από μία κατοικίες.

Σύμφωνα με το άρθρο 56 παραγράφους 1 και 2 του Αστικού Κώδικα “Ο ανήλικος που τελεί υπό γονική μέριμνα, έχει κατοικία την κατοικία των γονέων του ή του γονέα που ασκεί μόνος του τη γονική μέριμνα. Αν τη γονική μέριμνα ασκούν και οι δύο γονείς, χωρίς να έχουν την ίδια κατοικία, ο ανήλικος έχει κατοικία την κατοικία του γονέα με τον οποίο διαμένει. Η επίδοση εγγράφων που αφορούν το τέκνο γίνεται στην κατοικία του γονέα με τον οποίο διαμένει ή του τρίτου που ασκεί τη γονική μέριμνα. Ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο, υποχρεώνεται άμεσα να ενημερώσει τον άλλο γονέα σχετικά με την επίδοση και το περιεχόμενο των εγγράφων που το αφορούν.” Και εδώ πάλι τίθεται το ίδιο ερώτημα: ποιανού γονέα η κατοικία θεωρείται τόπος κατοικίας του τέκνου; Ή μήπως ο τόπος κατοικίας αλλάζει, αναλόγως αν το τέκνο μένει με τον ένα ή με τον άλλο γονέα;

Επίσης η εναλλασσόμενη κατοικία δημιουργεί ερωτήματα με το άρθρο 1520 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο “Ο χρόνος επικοινωνίας του τέκνου με φυσική παρουσία με τον γονέα, με τον οποίο δεν διαμένει, τεκμαίρεται στο ένα τρίτο (1/3) του συνολικού χρόνου, εκτός αν ο γονέας αυτός ζητά μικρότερο χρόνο επικοινωνίας, ή επιβάλλεται να καθορισθεί μικρότερος ή μεγαλύτερος χρόνος επικοινωνίας για λόγους που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης ή στο συμφέρον του τέκνου, εφόσον, σε κάθε περίπτωση, δεν διαταράσσεται η καθημερινότητα του τέκνου.” Και εδώ τίθεται το εξής ερώτημα: το 1/3 υπολογίζεται και την εναλλάσσόμενη κατοικία και πως θα υπολογισθεί αυτό;

Τις τυχόν αντιθέσεις στο θέμα της εναλλασσόμενης κατοικίας, αντικροούν οι επιστήμονες, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η σταθερότητα στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του τέκνου είναι σημαντικότερη από τη σταθερότητα στο περιβάλλον στο οποίο διαβιών και δεν έγκειται στον χώρο, στον οποίο διαβιών, αλλά στο πρόσωπο αμοτέρων των γονιών, τους οποίους χρειάζονται. Εξάλλου, η ουσιαστική επαφή του τέκνου και με τους δύο γονείς του επιφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα στη σωματική και ψυχική υγεία του.

Βέβαια, η εναλλασσόμενη κατοικία δεν μπορεί να εφαρμοσθεί σε περιπτώσεις που οι διαζευγμένοι γονείς διαβιούν σε διαφορετικές πόλεις ή χώρες. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι η εναλλασσόμενη κατοικία αποσκοπεί στο συμφέρον του τέκνου και στην απρόσκοπτη συνέχιση της ζωής του ακόμα και με αυτές τις συνθήκες. Όταν όμως οι γονείς διαβιούν σε διαφορετικές πόλεις ή χώρες αυτό δεν είναι εφικτό. Δεν είναι δυνατόν κάθε φορά που μετακομίζει στον άλλο γονιό να αλλάζει σχολείο ή να μεταβάλλει τον τόπο διεξαγωγής των εξωσχολικών δραστηριοτήτων του, όπως το φροντιστήριο ή το γυμναστήριο, ακόμα αν το δικαστήριο διατάξει τη συνεπιμέλεια του ανήλικου τέκνου και την εναλλασσόμενη κατοικία. Επίσης, ένα τέτοιο μέτρο δεν είναι λειτουργικό. Δεν είναι δυνατόν το ανήλικο τέκνο να υποχρεούται σε χρονοβόρες μετακινήσεις κάθε μήνα ή κάθε εβδομάδα ή ακόμα και μέσα στην εβδομάδα, καθώς κάτι τέτοιο αντικρούεται με το βέλτιστο συμφέρον του. Σ' αυτή την περίπτωση το δικαστήριο μπορεί να διατάξει διεύρυνση του δικαιώματος επικοινωνίας του τέκνου με τον γονέα, με τον οποίο δεν διαμένει. Βέβαια,¹² αν τούτο κρίνεται προς το συμφέρον του τέκνου, ακόμα και αν δεν υπάρχει εγγύτητα, μεταξύ των κατοικιών των δύο γονέων, μπορεί να διαταχθεί η εναλλασσόμενη κατοικία εκτός εργάσιμων ημερών, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία του τέκνου, τις σχολικές ανάγκες του και τις εξωσχολικές δραστηριότητές του.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, λοιπόν, η εναλλασσόμενη κατοικία, εφόσον πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις και είναι εφικτή είναι το καλύτερο δυνατό μέτρο για την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανήλικου και για την άμβλυση των διαφωνιών των πρώην συζύγων μετά το διαζύγιο. Καθώς το ανήλικο έχει ανάγκη την όσο το δυνατόν ισότιμη συμμετοχή και των δύο γονιών στην ανατροφή του.

¹²Γεώργιος Λέκκας, Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα μετά το Νόμο 4800/2021, 2021 Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., σελίδα 229

IV. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

A) Κριτήρια

Για να επιληφθεί το δικαστήριο επί ενός τόσο σοβαρού θέματος, όπως είναι η συνεπιμέλεια και η εναλλασσόμενη κατοικία, η οποία εκδικάζεται κατά των ειδική διαδικασία των άρθρων 592 επ του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, καλείται να λάβει υπόψιν του ορισμένα κριτήρια, που θα βοηθήσουν τον Δικαστή στη λήψη της όσο το δυνατόν πιο ευνοϊκής απόφασης για το συμφέρον του τέκνου. Τα κριτήρια αυτά αναφέρονται περιοριστικά στο άρθρο 1511 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο “1. Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο βέλτιστο συμφέρον του τέκνου. 2. Στο βέλτιστο συμφέρον του τέκνου, που εξυπηρετείται ιδίως από την ουσιαστική συμμετοχή και των δύο γονέων στην ανατροφή και φροντίδα του, καθώς επίσης και από την αποτροπή διάρρηξης των σχέσεων του με καθένα από αυτούς, πρέπει να αποβλέπει και η απόφαση του δικαστηρίου, όταν αποφασίζει σχετικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή με τον τρόπο άσκησής της. Η απόφαση του δικαστηρίου συνεκτιμά παραμέτρους, όπως την ικανότητα και πρόθεση καθενός εκ των γονέων να σεβαστεί τα δικαιώματα του άλλου, τη συμπεριφορά κάθε γονέα κατά το προηγούμενο χρονικό διάστημα και τη συμμόρφωση του με τις νόμιμες υποχρεώσεις του, δικαστικές αποφάσεις, εισαγγελικές διατάξεις και προηγούμενες συμφωνίες που είχε συνάψει με τον άλλο γονέα και αφορούν το τέκνο. 3. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει επίσης να σέβεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις ξα αιτίας ιδίως του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών η όποιων άλλων πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας. 4. Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του, πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα και τα συμφέροντά του.”

Το βασικότερο κριτήριο πρέπει να είναι το συμφέρον του τέκνου. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση του συμφέροντος του τέκνου, κρίνεται αναγκαία η γνώμη του, η οποία αποτελεί ένα σημαντικό αποδεικτικό μέσο, αλλά όχι το μοναδικό. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 1511 παράγραφος 4 του Αστικού Κώδικα, η γνώμη του τέκνου αποτελεί ένα πολύ σημαντικό αποδεικτικό μέσο για την εξειδίκευση του συμφέροντος του. Εξάλλου, η αναγκαιότητα της γνώμης του ανήλικου τέκνου και της προάσπισης του συμφέροντός του στηρίζεται όχι μόνο σε εθνικά κείμενα αλλά και σε υπερνομοθετικά, διεθνή κείμενα, όπως τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε για τα δικαιώματα του παιδιού, όπου στο άρθρο 12 προβλέπει ότι “1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό της ωριμότητάς του. 2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική

διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμοδίου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας”, τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης άρθρο 24 “1. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους. 2. Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. 3. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απ’ ευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.” και τη Διεθνή Σύμβαση της Χάγης του 1980 για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που κυρώθηκε στη χώρα μας με το νόμο 2101/1992 στα άρθρα 3 “1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.” και 9 “1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέληση τους, εκτός εάν αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζούν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.” Σε όλα τα παραπάνω διεθνή νομοθετήματα, γίνεται αναφορά στο «υπέρτατο συμφέρον του παιδιού».

Ως συμφέρον του τέκνου νοείται το σωματικό, υλικό, πνευματικό, ψυχικό, ηθικό και, γενικότερα, κάθε είδους συμφέρον το οποίο αποσκοπεί στην ανάπτυξη του ανηλίκου σε ανεξάρτητη και υπεύθυνη προσωπικότητα. Ως αόριστη νομική έννοια, το συμφέρον του τέκνου εξειδικεύεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση με κριτήρια αξιολογικά, τα οποία αντλούνται, μεταξύ άλλων, και από τα πορίσματα της ψυχολογίας. Παρέχεται, συνεπώς, στον δικαστή η δυνατότητα να δίνει σε αυτή διαφορετικό περιεχόμενο σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, υπό το φως της ιδιαιτερότητας κάθε έννομης σχέσης και των υποκειμένων της, εξατομικεύοντας τα κριτήρια που καθορίζει κατά τρόπο γενικό ο νομοθέτης και που αφορούν το συμφέρον του τέκνου. Η εξατομικευμένη κρίση γίνεται δεκτό ότι συνιστά και εφαρμογή της επιταγής του άρθρου 2 παράγραφος 1 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο “ Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.” , η οποία αποκλείει τη στερεότυπη αντιμετώπιση ως προς την αξιολόγηση ατόμων και προσωπικών σχέσεων. Βασιζόμενοι στο παρόν άρθρο του Συντάγματος, λοιπόν, δεν θα πρέπει η Απόφαση του Δικαστηρίου να στηρίζεται αποκλειστικά, για παράδειγμα, στο φύλο του παιδιού. Δεν θα πρέπει δηλαδή το δικαστήριο να αποφασίζει το παιδί να περνά περισσότερες ώρες με τον

πατέρα του, για παράδειγμα, επειδή είναι αγόρι ή με τη μητέρα του, επειδή είναι κορίτσι. Εξάλλου, το συμφέρον του τέκνου είναι μια αόριστη νομική έννοια, για τον προσδιορισμό της οποίας λαμβάνονται υπόψιν πολλοί παράγοντες και αξιολογούνται όλα τα επωφελή για το ανήλικο στοιχεία και περιστάσεις. Κάθε γονιός έχει δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση να περνά ίσο χρόνο με τα παιδιά του, αφού το δικαίωμα στην επικοινωνία είναι ένα λειτουργικό δικαίωμα. Εξάλλου, κριτήριο δεν θα πρέπει να αποτελεί το πόσο χρόνο θα βλέπει ο γονιός το παιδί αλλά η ποιότητα του χρόνου αυτού.

Το πρώτο κριτήριο, σύμφωνα με το άρθρο 1511 παράγραφος 2 του Αστικού Κώδικα, είναι η ικανότητα και η πρόθεση καθενός εκ των γονέων να σεβαστεί τα δικαιώματα των άλλου. Μια τέτοια περίπτωση συνιστά η αυθαίρετη μεταβολή της κατοικίας του ανήλικου, δηλαδή χωρίς προηγούμενη έγγραφη συμφωνία ή δικαστική απόφαση, με μοναδικό σκοπό την παρεμπόδιση του δικαιώματος επικοινωνίας του τέκνου με τον άλλο γονέα.

Το δεύτερο κριτήριο είναι η συμπεριφορά κάθε γονέα κατά το προηγούμενο χρονικό διάστημα και η συμμόρφωσή του με τις νόμιμες υποχρεώσεις του, με δικαστικές αποφάσεις, με εισαγγελικές διατάξεις και με συμφωνίες που είχε συνάψει με τον άλλο γονέα και αφορούν το παιδί. Για παράδειγμα, λαμβάνεται υπόψιν αν ο γονέας τηρεί την συμφωνία που έχει συνάψει για τη διατροφή του τέκνου ή για την επικοινωνία μαζί του.

Στο άρθρο 1511 παράγραφος 3 του Αστικού Κώδικα καθιερώνεται μια σειρά αρνητικών κριτηρίων, τα οποία δεν είναι αναγκαστικά από μόνα τους κρίσιμα για την εξειδίκευση του συμφέροντος του τέκνου¹³, όπως το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η φυλή, η γλώσσα, η θρησκεία, οι πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, η ιθαγένεια, η εθνική ή κοινωνική προέλευση και η περιουσία.

Δεν είναι σωστό να γίνεται διάκριση ανάλογα με το φύλο και την ηλικία του τέκνου. Βέβαια, αν οι μητέρες είναι γαλουχούσες και επομένως το παιδί βρέφος, είναι λογικό να περνά περισσότερο χρόνο με τη μητέρα του.

Σχετικός με το φύλο είναι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η τυχόν διεμφυλικότητα του γονέα.

Η γλώσσα, η φυλή, η θρησκεία, οι πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, η ιθαγένεια, η εθνική ή κοινωνική προέλευση και η περιουσία του τέκνου είναι κριτήρια, τα οποία δεν λαμβάνονται υπόψιν αυτοτελώς από το Δικαστήριο αλλά σε συνδυασμό με τις επιδράσεις που έχουν στην καθημερινότητα του τέκνου.

Στο άρθρο 1514 παράγραφος 3 εδάφιο 2 του Αστικού Κώδικα αναφέρονται τα θετικά κριτήρια, που λαμβάνει υπόψιν του το Δικαστήριο πριν τη λήψη της απόφασης “Για τη λήψη της απόφασης το δικαστήριο λαμβάνει υπόψιν τους εως τότε δεσμούς του τέκνου με

¹³Εφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Οικογενειακό Δίκαιο ΕΠΙΤΟΜΗ, Δ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε. , 2021 σελίδες 370-371

τους γονείς και τους αδελφούς του, καθώς και τις τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τεκνού για την άσκηση της γονικής μέριμνας”

Ερμηνευτικά, έχουν επικρατήσει ως κριτήρια για τον προσδιορισμό του συμφέροντος του τέκνου, η σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξης της προσωπικότητάς του και διαβίωσης του και οι σχέσεις με τρίτα πρόσωπα, όπως οι παππούδες και οι θετοί αδερφοί, ενώ δεν θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν οι σχέσεις μεταξύ των γονέων, η ιδιωτική τους ζωή και η τυχόν υπαιτιότητά του ενός ως προς το διαζύγιο ή τη διακοπή της συμβίωσης.

Επίσης, όταν τα συμφέροντα άλλων προσώπων, όπως των γονιών, επηρεάζουν το συμφέρον του τέκνου αναγκαστικά συνεκτιμούνται και αυτά για τη λήψη της απόφασης του δικαστηρίου.

Μάλιστα, όταν το δικαστήριο καλείται να λάβει απόφαση επί της εναλλασσόμενης κατοικίας λαμβάνει υπόψιν και άλλα κριτήρια, όπως τη γεινίαση των κατοικιών των γονέων, προκειμένου να μη διαταράσσεται το πρόγραμμα και το κοινωνικό περιβάλλον του ανήλικου τέκνου, την ηλικία των τέκνων, καθόσον πρέπει να εφαρμόζεται με φειδώ στα παιδιά σε τρυφερή ηλικία και τη δυνατότητα μιας ανεκτής συνεννόησης μεταξύ των διαδίκων. Άλλα κριτήρια, αποτελούν οι οικονομικές δυνατότητες των γονέων, η επαγγελματική ευελιξία και η διαθεσιμότητα τους, η διάθεση και από το δεύτερο γονέα μιας αξιοπρεπούς οικίας για την ανάπτυξη του παιδιού και η ύπαρξη ικανού υποστηρικτικού περιβάλλοντος.

Όλα αυτά τα κριτήρια είναι ισοδύναμα και το δικαστήριο θα αποφασίσει ποια θα θεωρήσει λιγότερο ή περισσότερο σημαντικά, σε συνδυασμό με τα πραγματικά περιστατικά. Βέβαια, το ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ υπερτερεί έναντι όλων των άλλων κριτηρίων. Το συμφέρον του τέκνου λειτουργεί ως μια γενική κατευθυντήρια γραμμή ως προς το δικαστήριο, το οποίο καλείται να αποφασίσει για το υποκείμενο της άσκησης της γονικής μέριμνας και τον τρόπο αυτής. Όπως φαίνεται και από τις ακόλουθες αποφάσεις, το Δικαστήριο λαμβάνει πάντα την γνώμη του τέκνου για τη λήψη της απόφασης, όταν κρίνει ότι είναι απαραίτητη και ότι μπορεί να συνάδει με την πραγματική βούληση του και να μην είναι αποτέλεσμα επηρεασμού από τους γονείς ή από τρίτα πρόσωπα. Μάλιστα, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 1511 παράγραφος 4 του Αστικού Κώδικα, δηλαδή όταν η γνώμη του τέκνου συνάδει με την ωριμότητα του, η οποία δεν σχετίζεται απαραίτητα με την ηλικία του, συνήθως το δικαστήριο υπακούει τη γνώμη του και η απόφασή του συνάδει μ' αυτή. Στη περίπτωση που ο Δικαστής αποκλίνει από τη γνώμη του ανήλικου τέκνου, τότε χρειάζεται ειδική αιτιολογηση στη δικαστική απόφαση.¹⁴

Το δικαστήριο, επομένως, καλείται να λάβει μια απόφαση, σταθμίζοντας τα επιμέρους κριτήρια, που θα εξυπηρετεί το ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ και θα συμβάλει στην ομαλή

¹⁴Αθηνά Κοτζάμπαση, Εγχειρίδιο Οικογενειακού Δικαίου, Β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2022, σελίδα 260.

ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και συνεργασία μεταξύ των γονιών του, αμβλύνοντας έτσι τις αρνητικές συνέπειες του διαζυγίου.

B) Αποφάσεις

Αντικρουόμενες απόψεις στο θέμα της εναλλασσόμενης κατοικίας δεν εμφανίζονται μόνο στη θεωρία αλλά και στη νομολογία ακόμα και πριν τη ψήφιση του νόμου.

Η Απόφαση του Αρείου Πάγου 1016/2019 τάσσεται κατά της συνεπιμέλειας και της εναλλασσόμενης κατοικίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο πατέρας αιτούνταν την αποκλειστική επιμέλεια της 9χρονης τότε κόρης του είτε επικουρικά τη συνεπιμέλεια. Το δικαστήριο αρνήθηκε υποστηρίζοντας ότι **“η εξυπηρέτηση του συμφέροντος της ανήλικης στο ηλικιακό στάδιο που διανύει, επιτάσσει σταθερότητα και όχι μοίρασμα μεταξύ των ενηλίκων γονέων της, καθόσον αυτό θα αποβεί σε βάρος της ψυχοσυναισθηματικής ισορροπίας της.** Η εναλλασσόμενη επιμέλεια κατακρίνεται έντονα από τη νομική θεωρία και τους παιδοψυχιάτρους και παιδοψυχολόγους στην Ευρώπη και στην Αμερική. Τα ίδια ακριβώς προβλήματα παρουσιάζουν και οι δικαστικές ή συναινετικές ρυθμίσεις, κατά τις οποίες τυπικά μεν η επιμέλεια ασκείται από τον ένα γονέα, αλλά η έκταση και η συχνότητα της επικοινωνίας που δίδεται στον άλλο είναι τέτοια, ώστε στην ουσία να πρόκειται για εναλλαγή της επιμέλειας. Για το λόγο αυτό επικρίθηκαν έντονα από την επιστημονική κοινότητα, ως έκδηλα λανθασμένες και αντίθετες με τα πορίσματα της παιδοψυχιατρικής και ψυχολογίας για το συμφέρον του παιδιού, ασυμβίβαστες με την κοινή λογική και παραβαίνουσες στοιχειώδη διδάγματα κοινής πείρας. Καταληκτικά, είναι γνωστό ότι **ο Νομοθέτης έδωσε στο Δικαστή ως πυξίδα και άξονα αναφοράς για τα θέματα που σχετίζονται με τα παιδιά (γονική μέριμνα, επιμέλεια, επικοινωνία) την εξυπηρέτηση του αληθινού τους συμφέροντος.** Την έννοια όμως και το εξατομικευμένο περιεχόμενο του όρου αυτού απέφυγε να το προσδιορίσει, μετακυλίωντας και εναποθέτοντας έτσι το βάρος της ευθύνης αυτής στους ώμους του εφαρμοστή και ερμηνευτή του δικαίου. Απαιτήσε δηλαδή από αυτόν ιδιαίτερη ευαισθησία, αλλά και γνώσεις ειδικές γύρω από την ψυχολογική ανάπτυξη και τις ψυχικές δυνάμεις του παιδιού. Είναι δε κοινώς γνωστό, σύμφωνα με τα πορίσματα της επιστήμης, ότι τα παιδιά έχουν ανάγκη κατοχύρωσης της συναισθηματικής μονιμότητας, της σταθερότητας και της συνέχειας στη φροντίδα τους, που θα τους επιτρέψει να αναπτύξουν έναν ασφαλή ψυχοσυναισθηματικό δεσμό με το βασικό πρόσωπο φροντίδας τους. Οι ανάγκες αυτές δεν μπορούν να εξασφαλιστούν με απλό μοίρασμα του χρόνου των παιδιών μεταξύ των δύο γονιών. Η σταθερότητα αυτή επιτυγχάνεται χάρη στο σταθερό χώρο κατοικίας, στη συνέχεια στη φροντίδα, στη σταθερότητα του βασικού προσώπου φροντίδας, στο ήρεμο κλίμα που επικρατεί στις οικογενειακές σχέσεις, τη σαφήνεια των ρόλων, των χώρων και των σχέσεων. Οποιαδήποτε σύγχυση, οποιοδήποτε βίαιο "μοίρασμα" του παιδιού προς όφελος των ενηλίκων αποβαίνει σε βάρος της ψυχοσυναισθηματικής ισορροπίας του παιδιού.”

Βέβαια, και μετά τη ψήφιση του Νόμου 4800/2021 υπάρχουν αποφάσεις που αντιτίθενται στην εναλλασσόμενη κατοικία, όπως η Απόφαση 5482/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης και η Απόφαση 152/2021 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Χανίων.

Στην Απόφαση 5482/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης 15, το δικαστήριο απέρριψε το αίτημα του πατέρα για εναλλασσόμενη κατοικία, έδωσε την αποκλειστική επιμέλεια στη μητέρα και ο πατέρας έχει μόνο το δικαίωμα επικοινωνίας, συγκεκριμένες ώρες και μέρες που του όρισε το Δικαστήριο. Αφού έλαβε υπόψη τις ένορκες καταθέσεις και τα έγγραφα που προσκόμισαν οι γονείς, αλλά κυρίως τα λεγόμενα των παιδιών, το Δικαστήριο έλαβε την παραπάνω απόφαση με το εξής σκεπτικό. “Κατά τη διάταξη του άρθρου 1513 ΑΚ σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης των γονέων αυτοί εξακολουθούν να ασκούν από κοινού και εξίσου τη γονική μέριμνα. Ωστόσο, κατά τη διάταξη του άρθρου 1514 παρ. 2 ΑΚ, αν δεν πλέον δυνατή η άσκηση της γονικής μέριμνας από κοινού και από τους δύο γονείς ή η επίτευξη σχετικής συμφωνίας κατά την παρ. 1 του ίδιου άρθρου, η άσκηση της ρυθμίζεται από το δικαστήριο κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 592 επ. ΚπολΔ (εφόσον δεν καταστεί δυνατή η επίτευξη συμφωνίας ούτε μέσω του θεσμού της διαμεσολάβησης) ή σε περίπτωση κατεπίγοντος κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Κατ' αρχήν επιθυμία του νομοθέτη είναι η από κοινού και εξίσου άσκηση της γονικής μέριμνας (άρθρα 1510 εδ. Α' 1513 εδ. α' ΑΚ) αλλά, εφόσον αυτό δεν είναι εφικτό λόγω των διαφωνιών των γονέων ή και των βιοτικών τους συνθηκών, κυρίαρχο κριτήριο του δικαστηρίου για τη ρύθμιση της άσκησης της γονικής μέριμνας είναι το βέλτιστο συμφέρον του τέκνου κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 1511 παρ. 2-3 ΑΚ, ώστε η κατανομή της άσκησης της γονικής μέριμνας να εξυπηρετεί πρωτίστως το συμφέρον του τέκνου. Κρίσιμα προς τούτο στοιχεία είναι μεταξύ άλλων η καταλληλότητα του ή των γονέων για την ανάληψη του έργου της διαπαιδαγώγησης και της περίθαλψης του ανήλικου τέκνου καθώς και οι αναπτυχθέντες μέχρι τότε δεσμοί με τους γονείς και τυχόν αδελφούς του. Για το σκοπό αυτό λαμβάνεται υπόψη ιδίως η προσωπικότητα και η παιδαγωγική καταλληλότητα του κάθε γονέα και συνεκτιμώνται οι συνθήκες κατοικίας και γενικότερα οι βιοτικές συνθήκες αυτών, όπως είναι το ευρύτερο περιβάλλον τους, οι συνθήκες του επαγγέλματός τους, η ικανότητα προσαρμογής τους στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας και η σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξης του τέκνου χωρίς εναλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης. **Υποχρεωτική δε κατά τη διάταξη του άρθρου 1511 παρ. 4 ΑΚ είναι και η συνεκτίμηση της γνώμης του τέκνου ανάλογα με την ωριμότητά του. Ανάλογα δε με τις ειδικότερες περιστάσεις το συμφέρον του ανήλικου μπορεί να επιβάλλει να συμβιώνει είτε με την μητέρα του είτε με τον πατέρα του είτε, εφόσον προκαλείται η μικρότερη δυνατή διατάραξη του τρόπου ζωής του, να ανατίθεται η άσκηση της επιμέλειας από κοινού στην μητέρα και στον πατέρα, δηλαδή να γίνεται χρονική (ή εναλλασσόμενη) κατανομή αυτής ανάμεσα στους δύο**

¹⁵ https://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomologia/mprthess%205482_2022.htm

γονείς. Σε πραγματικό - βιοματικό όμως επίπεδο και προκειμένου να διασφαλιστεί το συμφέρον του τέκνου, για να εφαρμοστεί η συνεπιμέλεια, πρέπει αφενός να υπάρχουν κοντινοί τόποι διαμονής των γονέων, ώστε να εξασφαλίζεται η εύκολη και ασφαλής πρόσβαση του παιδιού και στις δύο χωριστές κατοικίες και από αυτές στο σχολείο και τις λοιπές δραστηριότητές του, αφετέρου να τηρούν οι γονείς μεταξύ τους καλές και αρμονικές σχέσεις (ή έστω να διασφαλίζεται ανεκτό επίπεδο συνεννόησης) έτσι ώστε η παράλληλη ύπαρξη δύο κέντρων ζωής του τέκνου να μην αναστατώνει και απορρυθμίζει τη ζωή του ούτε να δημιουργεί σε αυτό ανασφάλεια και ψυχολογική επιβάρυνση, όπως θα συμβαίνει αν βιώνει κλίμα συνεχών εντάσεων και τριβών μεταξύ των γονέων του, καθόσον η εναλλασσόμενη ανατροφή απαιτεί κλίμα συνεννόησης και συνεργασίας μεταξύ των γονέων στις επιλογές και στη διαχείριση του ανήλικου κατά τρόπο παραγωγικό (βλ. σχετικά και Μεφαθ 504/2019, ΜΠρΧαν 152/2021 σε ΝΟΜΟΣ). Περαιτέρω, η αιτούσα –καθής, λόγω και του ότι δεν εργάζονταν συστηματικά, ήταν κατά κύριο λόγο επιφορτισμένη με τη φροντίδα των τέκνων αλλά και με τις οικιακές εργασίες, που συνδέονται με αυτή (όπως μαγειρέμα, καθαριότητα κλπ.), ενώ επίσης ήταν αυτή που τα συνόδευε στο σχολείο και στις δραστηριότητες τους και τα βοηθούσε στη σχολική μελέτη τους και σε σπάνιες περιπτώσεις που αυτό λόγω έλλειψης χρόνου δεν ήταν εφικτό παρείχε τη συνδρομή του και ο καθού η πρώτη αίτηση, ο οποίος άλλωστε λόγω της εργασίας του (η οποία συνήθως δεν περιορίζονταν στο νόμιμο (ωράριο) απουσίαζε τις περισσότερες ώρες της ημέρας από την κατοικία. Με βάση την κατάσταση αυτή που είχε δημιουργηθεί ως προς τον βαθμό ενασχόλησης του κάθε γονέα με τα τέκνα και την εξοικείωση του με τις ανάγκες τους σε συνδυασμό και με το ότι ο πατέρας των τέκνων εξακολουθεί να είναι επί πολλές ώρες της ημέρα απασχολημένος με την εργασία του αλλά και το ότι οι σχέσεις των γονέων συνεχίζουν να είναι τεταμένες, έτσι ώστε να μην είναι δυνατή η καθημερινή τους συνεννόηση για τις ανάγκες των τέκνων, **το βέλτιστο συμφέρον τους επιβάλλει την προσωρινή ανάθεση της αποκλειστικής τους επιμέλειας στην μητέρα τους, με την οποία και θα διαμένουν στην άλλοτε οικογενειακή κατοικία.** Αυτή άλλωστε είναι και η επιθυμία που εξέφρασαν τα τέκνα κατά την ιδιαίτερη επικοινωνία τους με τον Δικαστή του παρόντος Δικαστηρίου. Η άσκηση εκ μέρους του καθού -αιτούντος του δικαιώματος επικοινωνίας, όπως αυτό θα ρυθμιστεί από το Δικαστήριο, σε συνδυασμό με το ότι αυτός θα συνεχίσει να ασκεί από κοινού με την μητέρα τις υπόλοιπες εξουσίες της γονικής μέριμνας (διαχείριση και εκπροσώπηση) συναποφασίζοντας με αυτή για σημαντικά ζητήματα που το αφορούν, είναι παράγοντες που θα του επιτρέψουν να διατηρήσει την επαφή με τα τέκνα του. Περαιτέρω, **ο αιτών της δεύτερης αίτησης πατέρας των ανήλικων τέκνων, με τον οποίο αυτά δεν διαμένουν, έχει δικαίωμα για προσωπική επικοινωνία μαζί τους, η οποία πρέπει να ασκείται, ώστε να διασφαλιστεί και η υγιής ψυχοπνευματική ανάπτυξή τους.** Το Δικαστήριο, με γνώμονα το συμφέρον των τέκνων των διαδίκων, όπως το καθορίζουν οι βιοτικές και ψυχικές τους ανάγκες, κρίνει ότι πρέπει να ρυθμιστεί το δικαίωμα της προσωπικής επικοινωνίας του αιτούντος με αυτά κατά τον αναφερόμενο στο διατακτικό τρόπο. **Ο**

τρόπος αυτός αποβλέπει στα συμφέρον τους, καθόσον έτσι θα ασκείται απρόσκοπτα εκ μέρους της μητέρας τους η επιμέλειά τους, παράλληλα δε θα συμβάλει στη δημιουργία ψυχικού και συναισθηματικού δεσμού με τον πατέρα τους, με τον οποίο συνδέονται με δεσμούς αγάπης, πράγμα απαραίτητο για την περαιτέρω ομαλή ψυχική και πνευματική τους ανάπτυξη.”

Υπάρχουν όμως και παλιότερες απόφασεις πριν ακόμα τη ψήφιση του νόμου 4800/2021 που δέχθηκαν εναλλασσόμενη κατοικία και συνεπιμέλεια, όπως οι αποφάσεις 60/2017 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, 156/2017 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Νάξου, 6180/2018 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, 528/2019 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ιωαννίνων, 4114/2019 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών και 1274/2020 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πειραιά.¹⁶

Πιο αναλυτικά, στην απόφαση 60/2017 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών¹⁷, παρ'όλο που και οι δύο γονείς αιτούνταν την αποκλειστική επιμέλεια του τέκνου, εντούτοις το δικαστήριο αποφάσισε την εναλλασσόμενη κατοικία ανά μήνα του ανήλικου υιού που είχε αποκτήσει μέσα από τον γάμο του το τέκνο, με το εξής σκεπτικό: “Σύμφωνα, με το ισχύον νομικό πλαίσιο (άρθρο 1513 § 1 εδ. 2 και 3 ΑΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 1514 ΑΚ), σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της συμβίωσης, οι επιλογές του δικαστηρίου για την ανάθεση της άσκησης της γονικής μέριμνας (εκπροσώπηση, διαχείριση και επιμέλεια) των τέκνων γεννημένων σε γάμο είναι οι ακόλουθες τέσσερις: α) να αναθέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας σε ένα από τους γονείς, β) να αναθέσει την άσκηση της γονικής μέριμνας και στους δυο γονείς από κοινού, γ) να καταναίμει λειτουργικά ή χρονικά την άσκηση της γονικής μέριμνας μεταξύ των γονέων και δ) να την αναθέσει σε τρίτον (Αγαλλοπούλου σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο ΑΚ, τ. VIII, 2003, σ. 172, αρ. 29· Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, τ. II, 2012, σ. 324). Στον ελληνικό Αστικό Κώδικα, προβλέπεται η χρονική κατανομή ή εναλλασσόμενη άσκηση όλων των εκφάνσεων της γονικής μέριμνας. **Επιφυλάξεις διατυπώθηκαν από την ελληνική θεωρία ως προς τη σκοπιμότητα αυτής της ρύθμισης, καθόσον η παράλληλη ύπαρξη δύο κέντρων ζωής θεωρείται ότι δημιουργεί στο τέκνο έλλειψη σταθερότητας και ανασφάλειας, που αναστατώνουν και απορρυθμίζουν τη ζωή του παιδιού. Επιπλέον προβλέπεται ότι θα δημιουργηθούν συνεχείς εντάσεις και τριβές μεταξύ των γονέων, καθόσον η εναλλασσόμενη ανατροφή απαιτεί μια πραγματική συνεργασία μεταξύ τους στις επιλογές και στη διαχείριση του ανήλικου κατά τρόπο παραγωγικό (Παπαχρίστου, Αρμ 1985, 101-103). Στο διεθνή χώρο, υποστηρίζεται σθεναρά ότι με την εναλλασσόμενη κατοικία, κατοχυρώνεται μια καλύτερη ισορροπία ανάμεσα στους γονείς, στη φροντίδα και ανατροφή των τέκνων, προσφέροντας στον ανήλικο τη δυνατότητα να διαβιεί στην καθημερινή του ζωή τόσο με τον πατέρα όσο και τη**

¹⁶ https://www.gonis.gr/news/%E2%80%9Csynepimeleia%E2%80%9D-pws-ta-dikasthria-efarmozoun-ton-neo-nomo_606

¹⁷ https://gonis.gr/nomika/Epimeleia-teknon-Enallasomeni-katoikia_24

μητέρα. Το παιδί έχει δύο λειτουργικά σπίτια, την πατρική και μητρική του κατοικία. Ενθαρρύνεται έτσι η ισόρροπη επαφή του παιδιού και με τους δύο γονείς. Επιπλέον σημειώνεται ότι η κοινωνία έχει αλλάξει, η γυναίκα λόγω της επαγγελματικής της απασχόλησης βρίσκεται πλέον σε δυσκολία να φροντίσει μόνη της τα τέκνα, ενώ η σχέση των πατέρων με τα τέκνα τους δεν είναι η ίδια με αυτή που επικρατούσε παλαιότερα. Επιπλέον έχει παρατηρηθεί ότι δύο σαββατοκύριακα εναλλάξ το μήνα, δεν επιτρέπουν στον γονέα που δεν διαμένει με το τέκνο να ασκήσει μια πραγματική επιρροή στην ανατροφή των τέκνων του. Η θεματική δεν πρέπει να περιοριστεί μόνο σε νομικό επίπεδο, αλλά πρέπει να συμπεριλάβει και τις επιστημονικές ανακαλύψεις στους τομείς της ιατρικής και της ψυχολογίας. Επισημαίνεται ότι από τις νεότερες ιατρικές και ψυχολογικές έρευνες δεν προκύπτει κανένα αρνητικό αποτέλεσμα από την κοινή ανατροφή, που μοιράζεται ισομερώς μεταξύ δύο σπιτιών. Αντίθετα, η ύπαρξη της διπλής κατοικίας θεωρείται ευεργετική και απαραίτητη για την προστασία της ισόρροπης ανάπτυξης του παιδιού. Τα παιδιά που ζουν εναλλάξ και με τους δύο γονείς με ίση κατανομή του χρόνου, ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα ικανοποίησης από τη ζωή τους από εκείνα που υπάγονται σε άλλη ρύθμιση για χωρισμένες οικογένειες. (Bjarnason/Arnarsson (2011), Joint physical custody and communication with parents: A cross – national study of children in 36 western countries, Journal of Comparative Family Studies, 42, σ. 871-890. Bauserman (2002), Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements: a meta analytic review, Journal of Family Psychology, 16, σ. 91-102). Την αρχή της εναλλασσόμενης κατοικίας (shared residence) και μετά τη διάσταση, εισηγείται και το Συμβούλιο της Ευρώπης με το υπ' αρ. 2079/2.10.2015 ψήφισμά του, με το οποίο προσκαλεί τα κράτη μέλη να την εισαγάγουν στη νομοθεσία τους, αποκλείοντας την εφαρμογή της σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, κακοποίησης του παιδιού και αδιαφορίας, που δημιουργούν κινδύνους για τη σωματική και ψυχική υγεία του τέκνου. Αυτό το ψήφισμα, στηρίχθηκε σε μετα - ανάλυση πολυάριθμων διεθνών μελετών (Nielsen (2014), Shared physical custody: Summary of 40 studies on outcomes for children, Journal of Divorce & Remarriage, 55, 613-635), που κατέδειξαν τα οφέλη από την εναλλασσόμενη κατοικία και τις αρνητικές επιπτώσεις που προέρχονται από την αποκλειστική επιμέλεια, στην οποία ο χρόνος συναναστροφής του παιδιού με το λιγότερο ευνοημένο γονέα είναι κάτω του 33%. Περαιτέρω, ο χωρισμός δεν είναι καθ'αυτός δείκτης της έλλειψης γονικής ικανότητας, και η υπαιτιότητα του ενός ή του άλλου γονέα για το διαζύγιο ή τη διακοπή της συμβίωσης δεν ασκεί επιρροή στην άσκηση της γονικής μέριμνας. Η καταλληλότητα του ενός γονέα να αναλάβει την άσκηση της επιμέλειας δεν αποτελεί ταυτόχρονα και ένδειξη ακαταλληλότητας του άλλου (Μιχαλακάκου, Η κακή άσκηση της γονικής μέριμνας κατά τη νομολογία, 2015, σ. 40). Αμφότεροι κατά τεκμήριο είναι ικανοί στο γονεϊκό ρόλο και το ανήλικο έχει το δικαίωμα να διατηρεί μια ισορροπημένη σχέση και με τους δυο γονείς. Ιδανική λύση είναι η διατήρηση της συμμετοχής και η ενεργητική παρουσία και των δυο γονέων στην ανατροφή του παιδιού, γιατί το τελευταίο δεν χρειάζεται

μόνο τον καλύτερο από αυτούς (Δεμερτζής, Η ουσιαστική και δικονομική αναγκαία μεταρρύθμιση της επιμέλειας, Δ 2008.140 επ.). Εξάλλου σημαντικό κριτήριο για την εξειδίκευση του συμφέροντος του ανηλίκου αποτελεί η προσωπική του γνώμη, η αναζήτηση της οποίας εξαρτάται από την ωριμότητα αυτού, η οποία προϋποθέτει κάποια ηλικία και πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα (άρθρο 1511 § 3 ΑΚ), χωρίς όμως να είναι δεσμευτική. Ως ωριμότητα του τέκνου είναι η ικανότητα να αντιληφθεί το συμφέρον του (ΑΠ 201/2010 ΝοΒ 2010.174· ΑΠ 1316/2009 ΝοΒ 2010.162· Λαδογιάννης σε Απ. Γεωργιάδη, ΣΕΑΚ ΙΙ, 2013, σ. 869, αρ. 8). Η ηλικία από μόνη της δεν είναι ενδεικτική της ωριμότητας (ΑΠ 561/2003 ΝοΒ 2004.23). Η γνώμη του ανηλίκου δεν αποτελεί ίδιο αποδεικτικό μέσο ούτε πρέπει να εξομοιώνεται με μαρτυρική κατάθεση και δεν έχει ως σκοπό την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων. Αντίθετα η ακρόαση πρέπει να αποσκοπεί στην ανάπτυξη από το παιδί, των σκέψεων, αισθημάτων, αναγκών και επιθυμιών του, που θα αποτελέσουν ένα οδηγό για την κρίση του δικαστηρίου και θα συνεκτιμηθούν με τα υπόλοιπα στοιχεία (Σκορίνη – Παπαρρηγοπούλου, Η ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ανάπτυξη των δικαιωμάτων των παιδιών νόμος 2502/1997. Παρουσίαση των βασικών της σημείων και της σημασίας της στο ισχύον ελληνικό δίκαιο, ΕλλΔνη 2003. 326).”

Οι πιο πρόσφατες αποφάσεις είναι η Απόφαση 542/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, η Απόφαση 5498/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών και η Απόφαση 9398/2022 του Ειρηνοδικείου Αθηνών.

Στην Απόφαση 542/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών οριοθετήθηκε για πρώτη φορά η απαραίτητη απόσταση μετά των 2 οικιών, ώστε να εφαρμοστεί η εναλλασσόμενη κατοικία και μάλιστα διέταξε την εναλλασσόμενη κατοικία ανά 15 μέρες, δηλαδή τα παιδιά τις πρώτες 15 μέρες θα μένουν στον πατέρα και τις υπόλοιπες μέρες στον πατέρα απορρίπτοντας το αίτημα της μητέρας για ανάθεση της αποκλειστικής επιμέλειας των ανήλικων τέκνων της. Μάλιστα στη συγκεκριμένη απόφαση, περιόρισαν το γεωγραφικό εύρος που θα πρέπει να βρίσκεται η κατοικία της μητέρας, για να μην παραγκωνίζεται το δικαίωμα επικοινωνίας των ανηλίκων με τον πατέρα και η εφαρμογή της εναλλασσόμενης κατοικίας με το εξής σκεπτικό:

“ Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 1510, 1511, 1512, 1513, 1514 και 1518 ΑΚ συνάγεται, ότι η γονική μέριμνα του ανηλίκου τέκνου περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου του (η οποία εμπεριέχει ιδίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευση του τέκνου, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του), επί πλέον δε την διοίκηση της περιουσίας του και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη που αφορά το πρόσωπο ή την περιουσία του. Στην περίπτωση διακοπής της συζυγικής συμβίωσης, όταν ανατρέπονται πλέον οι συνθήκες της ζωής της οικογένειας, καταργείται ο συζυγικός οίκος, δημιουργείται χωριστή εγκατάσταση του καθενός από τους γονείς και ανακύπτει το θέμα της διαμονής των ανηλίκων τέκνων πλησίον του πατέρα ή της μητέρας τους, η ρύθμιση δε της γονικής μέριμνας και της

επιμέλειας αυτών γίνεται από το δικαστήριο. Ως κατευθυντήρια γραμμή για την άσκηση της γονικής μέριμνας ή της επιμέλειας, στην περίπτωση διαφωνίας των γονέων των τέκνων και της προσφυγής τους στο δικαστήριο, αλλά και πυρήνας για τον προσδιορισμό της άσκησής της είναι το αληθινό συμφέρον του τέκνου, σωματικό, υλικό, πνευματικό, ψυχικό, ηθικό και γενικά κάθε είδους συμφέρον, που αποσκοπεί στην ανάπτυξη του ανήλικου σε μια ανεξάρτητη και υπεύθυνη προσωπικότητα. Για την εξειδίκευση της αόριστης αυτής νομικής έννοιας δεν παρέχονται από τον νομοθέτη εκ των προτέρων προσδιοριστικά στοιχεία, πέραν από το επιβαλλόμενο στο δικαστή καθήκον να σεβαστεί την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, της κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσιακής-οικονομικής κατάστασής τους. Η μικρή ηλικία του ανήλικου τέκνου και το φύλο του δεν αποτελούν κυρίαρχο, κατά νόμο, στοιχείο για τον προσδιορισμό του συμφέροντος του ανήλικου, αναφορικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή της επιμέλειας στον ένα από τους γονείς του, γιατί η άποψη, ότι η γονική μέριμνα των μικρής ηλικίας τέκνων πρέπει να ανατίθεται στη μητέρα τους, λόγω του ότι έχουν ανάγκη της μητρικής στοργής και ιδιαίτερων περιποιήσεων, εξακολουθεί να ισχύει, κατά τις νεότερες ιατρικές παιδαγωγικές και ψυχολογικές έρευνες, μόνο για την νηπιακή ηλικία, για την οποία αναγνωρίζεται σαφής βιοκοινωνική υπεροχή στη μητέρα, ενώ για το μεταγενέστερο χρόνο αναγνωρίζεται ο σοβαρός ρόλος του πατέρα στην όλη διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων του τέκνου. Στην δικαστική, συνεπώς, κρίση καταλείπεται ευρύ πεδίο, ώστε, αφού ληφθούν υπόψη όλες οι σχέσεις και οι περιστάσεις, να καταλήξει σε ρύθμιση τέτοια, που να εξυπηρετείται καλύτερα το συμφέρον του ανήλικου τέκνου. Κρίσιμα προς τούτο στοιχεία είναι, μεταξύ άλλων, η καταλληλότητα του ή των γονέων για την ανάληψη του έργου της διαπαιδαγώγησης και της περίθαλψης του ανήλικου τέκνου, καθώς και οι αναπτυχθέντες μέχρι τότε, με ανεπηρέαστη επιλογή, δεσμοί του διαθέτοντος ικανότητα διάκρισης τέκνου με τους γονείς του και τυχόν αδελφούς του. Για το σκοπό αυτό λαμβάνεται υπόψη η προσωπικότητα και η παιδαγωγική καταλληλότητα του κάθε γονέα και συνεκτιμώνται οι συνθήκες κατοικίας και η οικονομική κατάσταση τούτων. Επίσης, οι ικανότητες των γονέων, το περιβάλλον, το επάγγελμα, η πνευματική τους ανάπτυξη και η δράση τους στο κοινωνικό σύνολο, η ικανότητα προσαρμογής τους στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας μέσα στο πλαίσιο της λογικής και ορθολογικής αντιμετώπισης των θεμάτων των νέων, η σταθερότητα των συνθηκών ανάπτυξης του τέκνου χωρίς εναλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης, περιλαμβάνονται στα κριτήρια προσδιορισμού του συμφέροντος του τέκνου. Τούτο δε ισχύει ανεξάρτητα από την υπαιτιότητα των γονέων ως προς το διαζύγιο ή τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης, εκτός εάν η συμπεριφορά του υπαίτιου έχει επιδράσει και στην άσκηση της γονικής μέριμνας-επιμέλειας, ώστε να ανακύπτει αντίθεση στο συμφέρον του τέκνου, λόγω της έκτασης και της βαρύτητας της συμπεριφοράς του αυτής, δηλωτικής της δομής του χαρακτήρα του και της εν γένει προσωπικότητάς του, έτσι ώστε και έναντι του

τέκνου να αναμένεται από αυτόν η τήρηση της ίδιας συμπεριφοράς. Το συμφέρον του τέκνου λαμβάνεται υπό ευρεία έννοια, προς διαπίστωση δε της συνδρομής του εξετάζονται πάντα τα επωφελή και πρόσφορα για τον ανήλικο στοιχεία και περιστάσεις. Ουσιώδους σημασίας είναι και η επισημαινόμενη στο νόμο ύπαρξη ιδιαίτερου δεσμού του τέκνου προς τον ένα από τους γονείς του και η περί αυτού ρητώς εκφραζόμενη προτίμησή του, την οποία συνεκτιμά το δικαστήριο ύστερα και από τη στάθμιση του βαθμού της ωριμότητάς του, καθώς και οι τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου σχετικά με την επιμέλεια και τη διοίκηση της περιουσίας του. Με δεδομένη την ύπαρξη του εν λόγω δεσμού του τέκνου προς το συγκεκριμένο γονέα, αυτός θεωρείται ότι έχει τη δυνατότητα αποτελεσματικότερης διαπαιδαγώγησης προς όφελος του ανηλίκου και επομένως ότι είναι ο πλέον κατάλληλος για την επιμέλειά του, υπό την αυτονόητη όμως προϋπόθεση, ότι ο ιδιαίτερος αυτός δεσμός του τέκνου προς τον ένα από τους γονείς του έχει αναπτυχθεί φυσιολογικά και αβίαστα ως ψυχική στάση, η οποία είναι προϊόν της ελεύθερης και ανεπηρέαστης επιλογής του ανηλίκου, που έχει τη στοιχειώδη ικανότητα διάκρισης. Πρέπει δε να λαμβάνεται ιδιαίτερα υπόψη, ότι ο ανήλικος, που έχει ακόμη ατελή την ψυχοπνευματική ανάπτυξη και την προσωπικότητά του υπό διαμόρφωση, υπόκειται ευχερώς σε επιδράσεις και υποβολές των γονέων ή άλλων, οι οποίες, έστω και χωρίς επίγνωση γενόμενες, οδηγούν ασφαλώς στο σχηματισμό της μονομερούς διαμόρφωσης και προτίμησης προς τον ένα από τους γονείς, οπότε η προτίμησή του δεν εξυπηρετεί πάντοτε και το αληθές συμφέρον του. Ως εκ τούτου, με δεδομένο ότι αφενός μεν στην παιδική (προεφηβική) ηλικία, στην οποία βρίσκονται τα ανήλικα τέκνα των διαδίκων (δέκα και έντεκα ετών αντίστοιχα), το συμφέρον τους επιβάλλει να συναναστρέφονται κατά το δυνατόν εξίσου και με τους δύο γονείς τους και να περνούν ίσο χρόνο και με τους δύο, συμβιώνοντας μάλιστα μαζί τους εναλλάξ, αφετέρου δε η παράλληλη ύπαρξη δύο κέντρων ζωής των παιδιών δεν θα αναστατώσουν ούτε θα απορρυθμίσουν τη ζωή τους, αφού δεν υπάρχουν ιδιαίτερες εντάσεις μεταξύ των διαδίκων γονέων τους, αλλ' αντιθέτως υπάρχει συνεννόηση ανάμεσά τους και σεβασμός στις επιθυμίες των τέκνων τους, ενώ και οι οικίες τους βρίσκονται σε απόσταση ενός μόνο χιλιομέτρου μεταξύ τους, πρέπει κατά την κρίση του παρόντος Δικαστηρίου να ανατεθεί η άσκηση της επιμέλειας των ανήλικων τέκνων των διαδίκων από κοινού στη μητέρα και τον πατέρα τους και συγκεκριμένα να γίνει χρονική κατανομή αυτής ανάμεσά τους και μάλιστα με εναλλασσόμενη διαμονή των τέκνων στην κατοικία του γονέα, που εκάστοτε θα ασκεί την επιμέλεια, ούτως ώστε να επιτευχθεί η ισόρροπη επαφή τους και με τους δύο γονείς (βλ. ΜΕφΠειρ 298/2021, ΜΕφΑθ 504/2019, ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΠειρ 1274/2020 ΠειρΝομ 2020. 231, ΜΠρΑθ 60/2017 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΝαξ 156/2017 ΕλλΔνη 2018. 531, με σημ. Γ. Βαλμαντώνη). Περαιτέρω, με δεδομένο ότι, για να λειτουργήσει η συνεπιμέλεια των τέκνων των διαδίκων με την εναλλαγή κατοικίας, όπως αυτή ρυθμίστηκε παραπάνω, απαιτείται να είναι κοντινή η απόσταση μεταξύ των κατοικιών των γονέων, όπου θα

διαμένουν εναλλάξ τα ανήλικα τέκνα, πρέπει κατά την κρίση του Δικαστηρίου, κατόπιν σχετικού αιτήματος του ανταιτούντος – καθ' ου η αίτηση, να οριστεί ως πρόσφορο μέτρο (άρθρο 1514 § 3 β' ΑΚ), ότι ο τόπος σταθερής διαμονής των τέκνων των διαδίκων θα πρέπει να βρίσκεται εντός της Περιφερειακής Ενότητας Ανατολικής Αττικής ή της Περιφερειακής Ενότητας Βόρειου Τομέα Αθηνών και ότι η μόνιμη μετεγκατάσταση των τέκνων σε διαφορετικό τόπο θα επιτρέπεται μόνο με έγγραφη συμφωνία των διαδίκων ή με δικαστική απόφαση (πρβλ. άρθρο 1519 § 2 ΑΚ για τη μετεγκατάσταση που εμποδίζει την άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας). Τέλος, δεδομένου ότι το αίτημα προσωρινής ρύθμισης της επικοινωνίας του με τα ανήλικα τέκνα προβάλλεται από τον ανταιτούντα επικουρικά σε σχέση με το αίτημα ανάθεσης κοινής επιμέλειας και στους δύο διαδίκους, με εναλλασσόμενη διαμονή στην οικία του γονέα που εκάστοτε ασκεί την επιμέλεια, το οποίο έγινε δεκτό κατά τα παραπάνω αναλυτικά αναφερόμενα, παρέλκει η έρευνα της βασιμότητας του εν λόγω αιτήματος ρύθμισης επικοινωνίας.”

Στην Απόφαση 5498/2022 του Μονομελούς Πρωτοδικείου, το Δικαστήριο ανέθεσε την επιμέλεια της ανήλικης κόρης του ζευγαριού, που είχαν αποκτήσει μέσα από τον γάμο τους και στους δυο γονείς και αποφάσισε την εναλλασσόμενη κατοικία μέσα στην εβδομάδα, δηλαδή Κυριακή-Τρίτη στην οικία του πατέρα και Τετάρτη-Σάββατο στην οικία της μητέρας με το εξής σκεπτικό. “Με τον Ν. 4800/2021 (ΦΕΚ Α 81/21.5.2021) περί «Μεταρρυθμίσεων αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων, άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου και λοιπές επείγουσες διατάξεις» και δη με τα Κεφάλαια Β και Γ αυτού αντικαθίστανται ή τροποποιούνται σειρά διατάξεων του ενδέκατου Κεφαλαίου του Αστικού Κώδικα για τις σχέσεις γονέων και τέκνων και ιδίως για τα θέματα της γονικής μέριμνας των ανηλικών τέκνων (άρθρα 1510-1541 του Αστικού Κώδικα), ως ίσχυαν ιδίως μετά τη μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου, η οποία συντελέστηκε με τον Ν. 1329/1983 και εναρμόνισε τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα προς το άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος για την ισότητα των φύλων και προς το άρθρο 21 παρ. 1 του Συντάγματος για την προστασία της παιδικής ηλικίας. Η ισχύς του άνω νόμου, ως προς τα ανωτέρω Κεφάλαια, αρχίζει από τις 16.9.2021 (ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η' άρθρο 30), ενώ κατά τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 18 (ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε') τα Κεφάλαια Β και Γ εφαρμόζονται και στις εκκρεμείς υποθέσεις επί των οποίων δεν έχει εκδοθεί, μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου, αμετάκλητη δικαστική απόφαση, ενώ συμφωνίες των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας, ή την επικοινωνία με το τέκνο που έχουν καταρτιστεί μέχρι την έναρξη ισχύος των Κεφαλαίων Β και Γ ισχύουν, εκτός αν το Δικαστήριο προβεί σε διαφορετική ρύθμιση, ύστερα από αίτηση ενός εκ των γονέων, η οποία υποβάλλεται εντός προθεσμίας δύο (2) ετών από την έναρξη ισχύος του νόμου. Το Κεφαλαίο Α, υπό τον τίτλο «Σκοπός και Αντικείμενο», ορίζει ότι: « Ο παρών νόμος αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση του βέλτιστου συμφέροντος του τέκνου διά της ενεργού παρουσίας και των δύο γονέων κατά την ανατροφή του και την εκπλήρωση της ευθύνης τους έναντι αυτού. Οι διατάξεις του ερμηνεύονται και εφαρμόζονται σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις, που δεσμεύουν τη

Χώρα, ιδίως με τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, που κυρώθηκε με τον ν. 2101/1992 (Α'1192) και τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση Κωνσταντινούπολης), που κυρώθηκε με τον ν. 4531/2018 (Α' 62). Από τις διατάξεις των άρθρων 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1518 και 1520 του ΑΚ όπως αντικαταστάθηκαν ή τροποποιήθηκαν με τον άνω νόμο συνάγεται, ότι η γονική μέριμνα του ανηλίκου τέκνου περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου του (η οποία εμπεριέχει την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευση του τέκνου, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του), επί πλέον δε και τη διοίκηση της περιουσίας του και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη που αφορά το πρόσωπο ή την περιουσία του. **Στην περίπτωση διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της συζυγικής συμβίωσης, όταν ανατρέπονται πλέον οι συνθήκες της ζωής της οικογένειας, καταργείται ο συζυγικός οίκος, δημιουργείται χωριστή εγκατάσταση του καθενός από τους γονείς, ωστόσο οι γονείς εξακολουθούν να ασκούν από κοινού και εξίσου τη γονική μέριμνα.** Με την εν λόγω ρύθμιση, η οποία βρίσκεται σε αρμονία με τη διάταξη του άρθρου 1510 εδ. α' ΑΚ που αναφέρεται στην έγγαμη συμβίωση, καθιερώνεται εκ του νόμου η κοινή άσκηση της γονικής μέριμνας, στην περίπτωση διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της συζυγικής συμβίωσης, ακόμα και αν δεν υπάρχει συμφωνία των γονέων ή δικαστική απόφαση. Με τη νέα ρύθμιση της ΑΚ 1513, η συνέχιση της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας μπορεί να αποκλειστεί μόνο με συμφωνία των γονέων ή με απόφαση του Δικαστηρίου στο οποίο μπορεί να προσφύγει ο κάθε γονέας εφόσον όμως συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1514 παρ. 2 ΑΚ και όχι σε κάθε περίπτωση. Με την έννοια αυτή, η από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας σύμφωνα με το νέο δίκαιο είναι υποχρεωτική, αφού ισχύει εκ του νόμου και ανεξάρτητα από το εάν τη θέλουν οι γονείς. **Με τον όρο «εξακολουθούν» καταφάσκειται η αναγκαιότητα αδιατάραχτης και αδιάκοπης διαβίωσης του ανηλίκου υπό τις συνθήκες υπό τις οποίες ζούσε πριν από το χωρισμό των γονέων του και ιδίως αυτές που αφορούν τις μεθόδους και τη φιλοσοφία ανατροφής, διαπαιδαγώγησης, εκπαίδευσης του, τις επιλογές ως προς τις εξωσχολικές του δραστηριότητες, την ψυχαγωγία του και τις κοινωνικές του συναναστροφές, αφού η διάσταση, το διαζύγιο, η διακοπή της συμβίωσης ή η ακύρωση του γάμου των γονέων, δεν πρέπει να μεταβάλλουν τον τρόπο άσκησης της γονικής μέριμνας του ανηλίκου τέκνου, η οποία πρέπει να ασκείται από κοινού και από τους δύο γονείς, καθόσον βασικός σκοπός είναι η ψυχική υγεία του ανηλίκου τέκνου, η ομαλή ένταξη του στο κοινωνικό περιβάλλον και η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Με τον όρο «εξίσου» αποδίδεται η θεμελιώδης αρχή του οικογενειακού δικαίου, η οποία εισήχθη με τον ν. 1329/1983 και εναρμόνισε, στο θέμα αυτό, τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα προς τα άρθρα 4 παρ. 2 και 21 παρ. 1 του Συντάγματος, περί της ισότιμης συμβολής και των δύο γονέων στην ανατροφή του τέκνου και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς, η οποία είναι κοινωνικά ίσης αξίας και εξίσου σπουδαία. Για τη λήψη της απόφασης του το Δικαστήριο**

λαμβάνει υπόψη τους έως τότε δεσμούς του τέκνου με τους γονείς και τους αδελφούς του, καθώς και τις τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου για την άσκηση της γονικής μέριμνας. Με βάση την ως άνω διάταξη του άρθρου 1514 ΑΚ συνάγεται ότι σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων, η ρύθμιση της γονικής μέριμνας των ανηλίκων τέκνων γίνεται από το Δικαστήριο, ενώ ως περιπτώσεις διαφωνίας αναφέρονται ενδεικτικά («ιδίως»), οι περιπτώσεις που ο ένας γονέας αδιαφορεί ή δεν συμπράττει στη γονική μέριμνα ή δεν τηρεί την τυχόν υπάρχουσα συμφωνία για την άσκηση ή τον τρόπο άσκησης της, ή αν η συμφωνία αυτή είναι αντίθετη προς το συμφέρον του τέκνου, ή αν η γονική μέριμνα ασκείται αντίθετα προς το συμφέρον του τέκνου. Ως κατευθυντήρια γραμμή για την άσκηση της γονικής μέριμνας στην περίπτωση διαφωνίας των γονέων των τέκνων και της προσφυγής τους στο Δικαστήριο αλλά και πυρήνας για τον προσδιορισμό της άσκησης της είναι το «βέλτιστο συμφέρον του τέκνου», που αποσκοπεί στην ανάπτυξη του ανηλίκου σε μια ανεξάρτητη και υπεύθυνη προσωπικότητα. Ο όρος «βέλτιστο συμφέρον» κατ' ουσίαν, αποδίδει την προϋσχύσασα έννοια του «συμφέροντος του τέκνου» και επομένως, δεν εισάγεται διά του νέου όρου «βέλτιστο συμφέρον» καμία διαφοροποίηση σε σχέση με το προϋσχύσαν δίκαιο ως προς την έννοια και το περιεχόμενο της αόριστης νομικής έννοιας του συμφέροντος του παιδιού. Ως συμφέρον του τέκνου νοείται το σωματικό, υλικό, πνευματικό, ψυχικό, ηθικό και, γενικότερα, κάθε είδους συμφέρον το οποίο αποσκοπεί στην ανάπτυξη του ανηλίκου σε ανεξάρτητη και υπεύθυνη προσωπικότητα. Για την εξειδίκευση της αόριστης αυτής νομικής έννοιας παρέχονται για πρώτη φορά από τον νομοθέτη εκ των προτέρων προσδιοριστικά στοιχεία πέραν από το επιβαλλόμενο στον δικαστή καθήκον να σεβαστεί την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή όποιων άλλων πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1511 παρ. 2 ΑΚ.: «η απόφαση του Δικαστηρίου συνεκτιμά παραμέτρους, όπως την ικανότητα και πρόθεση καθενός εκ των γονέων να σεβαστεί τα δικαιώματα του άλλου, τη συμπεριφορά κάθε γονέα κατά το προηγούμενο χρονικό διάστημα και τη συμμόρφωση του με τις νόμιμες υποχρεώσεις του, δικαστικές αποφάσεις, εισαγγελικές διατάξεις και προηγούμενες συμφωνίες που είχε συνάψει με τον άλλο γονέα και αφορούν το τέκνο». Γνώμονας για τη σχετική απόφαση του Δικαστηρίου είναι μόνο το συμφέρον του ανήλικου τέκνου, όπως τούτο κρίνεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση χωριστά, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε υπόθεσης (ΕφΠειρ 298/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ). Η σύμφωνη με το Σύνταγμα και τις διεθνείς συμβάσεις ερμηνεία της διάταξης, ιδίως σύμφωνα με το Διεθνές Σύμφωνο Προστασίας των Δικαιωμάτων του παιδιού, πρέπει να οδηγεί τον εφαρμοστή του δικαίου στην εξατομικευμένη κρίση χωρίς δέσμευση από τα κριτήρια του άρθρου 1511 ΑΚ, τα οποία πρέπει να θεωρηθούν ενδεικτικά καθώς μπορεί να μην έχουν σχέση με το κρινόμενο από το Δικαστήριο θέμα και άλλοτε να οδηγούν σε λύσεις αντίθετες προς το συμφέρον του

παιδιού. Έτσι, κρίσιμα προς τούτο στοιχεία, όπως έχουν υιοθετηθεί μέχρι σήμερα από τη νομολογία και τη θεωρία είναι, μεταξύ άλλων, η καταλληλότητα του ή των γονέων για την ανάληψη του έργου της διαπαιδαγώγησης και της περίθαλψης του ανηλίκου τέκνου, οι έως τότε δεσμοί του τέκνου με τους γονείς και (τυχόν) αδελφούς του, ενώ μεγάλης σημασίας είναι και η κατά το δυνατόν μικρότερη διατάραξη του μέχρι τούδε τρόπου ζωής του παιδιού, έτσι ώστε να διαφυλαχθεί, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ο ψυχικός και συναισθηματικός κόσμος του, δεδομένου ότι η διάσπαση της έγγαμης συμβίωσης των γονέων, με συνεπακόλουθο και τη διάσπαση της οικογενειακής συνοχής, έχει ήδη κλονίσει την ψυχική ισορροπία και την αίσθηση ασφάλειας του τέκνου. Έτσι, υπό το κράτος της κατάστασης αυτής, το συμφέρον του ανηλίκου μπορεί να επιβάλει να συμβιώνει τόσο με τη μητέρα του όσο και με τον πατέρα του και ακολούθως, εφόσον έτσι προκαλείται η μικρότερη δυνατή διατάραξη του τρόπου ζωής του, να ανατίθεται η άσκηση της επιμέλειας αυτού από κοινού στη μητέρα και στον πατέρα του, δηλαδή να γίνεται χρονική (ή εναλλασσόμενη) κατανομή αυτής ανάμεσα στους δύο γονείς, ενώ και η γονική μέριμνα να ανήκει από κοινού στους δυο τους, οι οποίοι θα οφείλουν να φροντίζουν για την ομαλή ανάπτυξη και το καλό του τέκνου τους από κοινού. Διάκριση πρέπει να γίνεται μεταξύ της χρονικής κατανομής της άσκησης της επιμέλειας μεταξύ των γονέων και της εναλλασσόμενης διαμονής (κατοικίας) του τέκνου. Η πρώτη συνιστά μορφή κατανομής της άσκησης της γονικής μέριμνας κατά την οποία οι γονείς ασκούν εναλλάξ τη γονική μέριμνα με περιοδικότητα και συνεπάγεται ότι το παιδί έχει εναλλασσόμενη κατοικία στον τόπο της κατοικίας του γονέα του, ο οποίος στο πλαίσιο αυτό ασκεί μόνος του κάθε φορά τις πράξεις επιμέλειας του παιδιού για όλα τα θέματα, με εξαίρεση εκείνα που αφορούν στον πυρήνα, κατ' άρθρο 1519 παρ. 1 ΑΚ. Αντιθέτως, η εναλλασσόμενη διαμονή μπορεί να διαταχθεί από το Δικαστήριο αυτοτελώς, χωρίς την κατανομή της άσκησης της επιμέλειας, οπότε οι γονείς εξακολουθούν να ασκούν από κοινού την επιμέλεια του παιδιού (συνεπιμέλεια) σύμφωνα με τον κανόνα της 1513 εδ α' ΑΚ, με εξαίρεση μόνο εκείνες τις πράξεις επιμέλειας κατ' άρθρο 1513 εδ. β' ΑΚ, που μπορεί να επιχειρεί κάθε φορά μόνος του ο γονέας με τον οποίο διαμένει εκ περιτροπής το παιδί. Έτσι με τον κανόνα της διάταξης 1513 ΑΚ αποσυνδέεται ο τόπος διαμονής του παιδιού από την άσκηση της επιμέλειας. Συνεπώς, το παιδί μπορεί να διαμένει με τον έναν γονέα και η επιμέλεια να ασκείται από κοινού, με εξαίρεση τις πράξεις της επιμέλειας του άρθρου 1513 εδ. β' ΑΚ, και επίσης το παιδί να διαμένει εναλλακτικά και με τους δύο γονείς και η επιμέλεια να ασκείται από κοινού ή ακόμα και από τον έναν γονέα. Το Δικαστήριο στο πλαίσιο της δυνατότητας που έχει, κατ' άρθρο 1513 παρ. 3 ΑΚ, να εξειδικεύσει τον τρόπο άσκησης της γονικής μέριμνας στα κατ' ιδίαν θέματα, μπορεί εφόσον με τον τρόπο αυτό προάγεται το συμφέρον του συγκεκριμένου τέκνου, να αποφασίσει ως τόπο διαμονής του παιδιού εναλλασσόμενα τον τόπο κατοικίας καθενός από τους γονείς του (εναλλασσόμενη κατοικία). **Εάν η εναλλασσόμενη κατοικία δεν προάγει το συμφέρον του παιδιού** (λ.χ επειδή οι γονείς ζουν σε διαφορετική πόλη ή σε μεγάλη απόσταση ο ένας

από τον άλλο, τα παιδιά δεν είναι εξοικειωμένα με τον ένα γονέα, ο ένας γονέας μένει μακριά από το κέντρο των σχολικών, των εξωσχολικών και των κοινωνικών δραστηριοτήτων), **συμπληρωματικό πυλώνα της από κοινού άσκησης της επιμέλειας του παιδιού από τους γονείς του αποτελεί η ενίσχυση του δικαιώματος επικοινωνίας του παιδιού με το γονέα με τον οποίο δε διαμένει, ώστε να δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την ουσιαστική συμμετοχή των δυο γονέων στην ανατροφή και στην φροντίδα του.** Από τις ένορκες καταθέσεις και τα έγγραφα που προσκόμισαν οι διάδικοι λήφθηκαν μεταξύ άλλων υπόψιν τα ακόλουθα: Στην πραγματικότητα πιθανολογήθηκε ότι οι εκατέρωθεν διαφωνίες και εγωισμοί των διαδίκων, όπως ανάγλυφα αποτυπώνονται στα μηνύματα που έχουν ανταλλάξει, πηγάζουν από την προηγούμενη προσωπική τους σχέση ως συζύγων, η οποία πλέον έχει τερματιστεί, ωστόσο δημιουργούν ενίοτε ένταση, η οποία μεταφέρεται στην ανήλικη. Ως προς την τελευταία πιθανολογείται ότι αμφότεροι οι γονείς της τρέφουν αισθήματα αμέριστης και ειλικρινούς αγάπης. Ειδικότερα, πιθανολογήθηκε ότι η μητέρα της ανήλικης, με την οποία διαμένει, την φροντίζει με ιδιαίτερη στοργή, αφοσίωση και τρυφερότητα, επιδεικνύοντας το μέγιστο ενδιαφέρον κι έχουν αναπτύξει μεταξύ τους έναν ισχυρό συναισθηματικό δεσμό. Παράλληλα, όμως αποδείχθηκε ότι και ο αιτών, παρά τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης του με την καθ'ης και την επακόλουθη μη συγκατοίκηση του με την ανήλικη κόρη του, έχει επιδείξει ειλικρινή διάθεση προκειμένου να διατηρήσει και να αναπτύξει το συναισθηματικό του δεσμό μαζί της, επιδεικνύοντας σταθερά γνήσιο ενδιαφέρον για την ομαλή ανάπτυξη της. **Ακόμα, με την ύπαρξη της εναλλασσόμενης κατοικίας, η ανήλικη πιθανολογείται ότι θα αποκτήσει έναν πιο σταθερό πρόγραμμα,** αφού θα αλλάζει σταθερά διαμονή μόνο μία φορά την εβδομάδα, ενώ με την συνέχιση της διαβίωσης αποκλειστικά με τη μητέρα της και της επικοινωνίας με τον πατέρα κατά το πρόγραμμα επικοινωνίας τους, χρειάζονταν συνεχείς εναλλαγές περιβάλλοντος. Με τη ρύθμιση αυτή θα δοθεί η ευκαιρία στους διαδίκους να επαναπροσδιορίσουν τις απόψεις τους ως προς το ζήτημα της μεταξύ τους συνεργασίας στο ζήτημα της ανατροφής του τέκνου τους, με αμοιβαίες υποχωρήσεις. Εξάλλου, το Δικαστήριο κρίνει ότι οι διαφωνίες των διαδίκων θα υποχωρήσουν σημαντικά με την ως άνω λύση, καθόσον εκπορεύονται κατά κύριο λόγο από το αίτημα του αιτούντος να περνά περισσότερο χρόνο με την ανήλικη. Επίσης, με την **παραλλήλως προσδοκώμενη επίδειξη εκ μέρους των διαδίκων της αυξημένης υπευθυνότητας και ευαισθητοποίησης αλλά και συνεργασίας, πιστεύεται ότι θα αποκατασταθεί το απαραίτητο για την ανήλικη κλίμα γαλήνης, ηρεμίας, σταθερότητας και ασφάλειας.**”

Στην Απόφαση 9398/2022 του Ειρηνοδικείου Αθηνών¹⁸, το Δικαστήριο ανέθεσε την επιμέλεια του κοριτσιού, που είχε αποκτήσει το πρώην ζευγάρι και μάλιστα είχε διαγνωσθεί με 87% αναπηρία και στους δύο γονείς από κοινού και μάλιστα αποφάσισε και την εναλλασσόμενη εβδομάδα ανά μία εβδομάδα, δηλαδή μία εβδομάδα θα διαμένει

¹⁸ <https://www.news247.gr/koinonia/synepimeleia-dikastiki-apofasi-diatassei-tin-enallassomeni-katoikia-ana-evdomada.9754573.html>

στο σπίτι του πατέρα και μία στις μητέρας. Στο σκεπτικό της απόφασης, ο δικαστής, ο οποίος, πριν αποφασίσει, όπως επισημαίνεται, ήρθε σε επαφή και συνομίλησε με το παιδί καταλήγει ότι οι γονείς "δύνανται να παραμερίσουν τις προσωπικές τους διαφορές και να επιτύχουν ένα ελάχιστο πλαίσιο αλληλοκατανόησης και συνεργασίας για τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος, που θα ευνοήσει την απρόσκοπτη βιοτική και ψυχολογική ανάπτυξη της κόρης τους, έτσι ώστε η παράλληλη ύπαρξη δυο κέντρων ζωής να μην αναστατώνει και απορρυθμίζει τη ζωή της ούτε να δημιουργεί σε αυτήν έλλειψη σταθερότητας και ανασφάλειας. Το βέλτιστο συμφέρον της ανήλικης κόρης των διαδίκων, όπως αυτό υπαγορεύεται από τις βιοτικές και ψυχικές της ανάγκες στην παρούσα φάση της ηλικίας της, εξυπηρετείται από την ουσιαστική συμμετοχή και των δύο γονέων της στην ανατροφή και φροντίδα της και από την αποτροπή αποξένωσης της από καθέναν από αυτούς, λαμβάνοντας υπόψη και τον συναισθηματικό δεσμό που έχει αναπτύξει με τον πατέρα της και την προοπτική περαιτέρω σφυρηλάτησης του. Επομένως, η άσκηση της επιμέλειας της ανήλικης πρέπει να ανατεθεί και στους δύο γονείς της από κοινού, οι οποίοι παρουσιάζονται ικανοί να ανταποκριθούν στο λειτουργικό αυτό καθήκον και να εξασφαλίσουν την ισόρροπη ανάπτυξη της προσωπικότητας της και τη διατήρηση της σταθερότητας και συνέχειας στις συνθήκες ανάπτυξης της με συναισθηματική ασφάλεια και ηρεμία, ιδίως ενόψει και των προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζει. Οι διάδικοι πρέπει να επιδείξουν αυξημένη υπευθυνότητα και ευαισθητοποίηση και να διαπαιδαγωγούν την κόρη τους κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην γίνεται δέκτης αντιφατικών και διαφορετικών μηνυμάτων και υποδείξεων και προπάντων να τρέφει αισθήματα σεβασμού και αγάπης εξίσου και προς τους δύο γονείς της, με τους οποίους συνδέεται με άρρηκτο φυσικό δεσμό. Το Δικαστήριο προχώρησε στην κρίση του αυτή μετά και από προσωπική επικοινωνία του δικάζοντος Δικαστή με την ανήλικη σε ιδιαίτερο χώρο μετά τη συζήτηση της υπόθεσης, κατά την οποία αυτή εξέφρασε τα συναισθήματα αγάπης της και για τους δύο γονείς, αποδεικνύοντας τη βελτίωση της ψυχοσυναισθηματικής της ανάπτυξης λόγω του θεραπευτικού προγράμματος που παρακολουθεί σε συνδυασμό με τις θετικές επιρροές από το εκπαιδευτικό της περιβάλλον και την οικογενειακή της υποστήριξη".

Από τις ανωτέρω αποφάσεις, διαφαίνεται η διαφωνία της Νομολογίας για το θέμα της εναλλασσόμενης κατοικίας. Στις περιπτώσεις που το Δικαστήριο αποφανθεί υπέρ έλαβε υπόψιν το βέλτιστο συμφέρον του τέκνου για να καθορίσει το χρονικό διάστημα της εναλλασσόμενης κατοικίας, δηλαδή αν το ανήλικο τέκνο θα διαμένει μισές μέρες την εβδομάδα με τον ένα γονιό και μισές με τον άλλο, τις μισές μέρες του μήνα με τον ένα γονέα και τις υπόλοιπες με τον άλλο, αν θα αλλάζει κατοικία κάθε εβδομάδα ή κάθε μήνα. Σε όλες τις αποφάσεις, λαμβάνεται υπόψιν το **ΒΕΛΤΙΣΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ** του τέκνου, γι' αυτό και ανάλογα με την ωριμότητα του κρίνεται απαραίτητη η κατάθεσή του, σύμφωνα με το άρθρο 1511 παράγραφος 4 του Αστικού Κώδικα, η οποία λαμβάνεται υπόψιν από το Δικαστήριο.

V. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η κατοικία του ανηλίκου μετά το διαζύγιο των γονιών του, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που καλούνται να αποφασίσουν οι πρώην σύζυγοι. Η μεταβολή του τόπου κατοικίας του ανηλίκου από τον ένα γονέα, αυθαίρετα, χωρίς προηγούμενη έγγραφη συμφωνία ή δικαστική απόφαση, με σκοπό να παραγκωνίζεται το δικαίωμα επικοινωνίας με τον άλλο γονιό, συνιστά κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, σύμφωνα με το άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα και ο γονιός θα υποστεί τις ρυθμιζόμενες στο νόμο συνέπειες. Με το νόμο 4800/2021 εισήχθη και τυπικά στη ζωή μας η συνεπιμέλεια και η εναλλάσσομενη κατοικία. Τα δύο αυτά ζητήματα δεν ταυτίζονται. Συνεπιμέλεια μπορεί να έχουμε και χωρίς χρονική κατανομή της γονικής μέριμνας. Σε περίπτωση που αποφασισθεί από τους γονείς ή διαταχθεί από το δικαστήριο χρονική κατανομή της γονικής μέριμνας, δηλαδή εναλλασσόμενη κατοικία, τότε το ανήλικο τέκνο έχει πλέον δύο σπίτια και μοιράζεται τον χρόνο του και με τους δύο γονείς του και όχι μόνο τα Σαββατοκύριακα με τον γονέα μη έχοντα την επιμέλεια. Όπως για κάθε ζήτημα, έτσι και στο συγκεκριμένο, υπάρχουν υποστηρικτές και πολέμιοι. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές και όπως διαφαίνεται και παραπάνω με τα αποτελέσματα των ερευνών, η εναλλασσόμενη κατοικία επιφέρει οφέλη στη σωματική και ψυχική υγεία του ανηλίκου τέκνου, αλλά και μια πιο ομαλή συνεργασία μεταξύ των γονιών. Τα ευεργετικά αποτελέσματα της κοινής επιμέλειας είναι εμφανή σε ένα ευρύ φάσμα δεικτών για την ευημερία των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων των παρακάτω: (α) χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και απογοήτευσης, (β) χαμηλότερη επιθετικότητα και μειωμένη κατάχρηση αλκοόλ και ουσιών, (γ) καλύτερη σχολική επίδοση και γνωστική ανάπτυξη, (δ) καλύτερη σωματική υγεία, (ε) χαμηλότερα ποσοστά καπνίσματος και (στ) καλύτερες σχέσεις με πατέρες, μητέρες, θετούς γονείς και παππούδες.

Κατά τους πολέμιους της εναλλασσόμενης κατοικίας, δεν είναι δυνατή η αλλαγή της κατοικίας του ανηλίκου ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Με την εναλλασσόμενη κατοικία εξυπηρετείται το δικαίωμα των γονέων για ίση συμμετοχή στην ανατροφή των τέκνων και όχι το συμφέρον του ίδιου του τέκνου, καθώς εκείνο έχει ανάγκη από ένα σταθερό περιβάλλον.

Προς το συμφέρον του τέκνου, είναι καλύτερο οι γονείς να συμφωνούν χωρίς να χρειάζεται προσφυγή στα Δικαστήρια. Η δικαστική οδός θα πρέπει να αποτελεί την έσχατη λύση. Μάλιστα, τόσο στη συμφωνία μεταξύ των γονέων, όσο και στο δικαστήριο, εφόσον είναι δυνατό ζητείται η γνώμη του τέκνου. Η αντίθεση αυτή στις απόψεις σχετικά με τη συνεπιμέλεια και την εναλλασσόμενη κατοικία φαίνεται και στη νομολογία ακόμα και πριν τη ψήφιση του νόμου.

Πάντως ένα είναι σίγουρο ότι η εναλλασσόμενη κατοικία ψηφίσθηκε για να λύσει πολλά προβλήματα στις σχέσεις τόσο μεταξύ των πρώην συζύγων όσο και στις σχέσεις γονέων

και τέκνων. Η εναλλασσόμενη κατοικία ομαλοποιεί τις σχέσεις των γονέων και αυτό εξυπηρετεί σαφέστατα το συμφέρον του τέκνου. Εξάλλου, πρώτιστος σκοπός τόσο του δικαστηρίου όσο και των γονιών για τη λήψη αποφάσεων θα πρέπει να είναι το **ΒΕΛΤΙΣΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ**.

Εξάλλου, όπως έλεγε και ο Freud «Δεν υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη στην παιδική ηλικία από την ανάγκη για πατρική προστασία».

VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ - ΑΡΘΡΑ

- Bergström, M., Fransson, E., Modin, B., Berlin, M., Gustafsson, P. A., & Hjern (2015). Fifty moves a year: Is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Journal of Epidemiology and Community Health*.
- Βαλμαντώνης Ιωάννης, Συνεπιμέλεια και βέλτιστο συμφέρον του τέκνου, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2022
- Βαλμαντώνης Ιωάννης, Σχόλιο στη 810/2021 Μονομελούς Πρωτοδικείου Κέρκυρας, Ελληνική Δικαιοσύνη 6/2021.
- Βαλτούδης Αναστάσιος, Συνεπιμέλεια και Εναλλασσόμενη Κατοικία στο Νέο Οικογενειακό Δίκαιο, Ελληνική Δικαιοσύνη 4/2021
- Γεωργιάδης Σ. Απόστολος, Οικογενειακό Δίκαιο, 3η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2022
- Ζερβογιάννη Ελένη, Η επικοινωνία με το ανήλικο τέκνο ως δικαίωμα και ως υποχρέωση, Ελληνική Δικαιοσύνη 3/2022
- Κιτσάκης Σταύρος Συνεπιμέλεια και Συμφέρον του τέκνου-Ειδικά τα όρια της κοινής άσκησης της επιμέλειας-Σκέψεις με αφορμή πρόσφατη νομολογία και τη μεταρρύθμιση του δικαίου της γονικής μέριμνας, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου & Πολιτικής Δικονομίας 1/2021
- Κοτζάμπαση Αθηνά, Εγχειρίδιο Οικογενειακού Δικαίου, 2η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2022
- Κουκούλης Ανδρέας, Ο συγκαθορισμός του τόπου διαμονής του τέκνου. Μια πρώτη προσέγγιση του νέου άρθρου 1519, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου & Πολιτικής Δικονομίας 8-9/2020
- Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Έφη Οικογενειακό Δίκαιο, 8η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2021
- Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Έφη, Οικογενειακό Δίκαιο ΕΠΙΤΟΜΗ, Δ' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2021
- Κώνστα Ελευθερία, Το βέλτιστο συμφέρον του τέκνου και ο ρυθμιστικός του ρόλος μετά τις τροποποιήσεις στο Οικογενειακό Δίκαιο, Ελληνική Δικαιοσύνη 4/2021
- Λέκκας Γεώργιος, Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα μετά το Ν. 4800/2021, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2021
- Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Δήμητρα, Σημαντικά ζητήματα επιμέλειας, Η ΑΚ 1519, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου & Πολιτικής Δικονομίας 1/2022
- Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Δήμητρα, Καθορισμός και μεταβολή του τόπου διαμονής του ανηλίκου, Τιμητικός Τόμος για την Καθηγήτρια Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 2016
- Περάκη Βιργινία, Σημαντικά ζητήματα επιμέλειας (ΑΚ 1519), Ελληνική Δικαιοσύνη 3/2022
- Ράμμου Ν. Μάρα, Η καθιέρωση του θεσμού της συνεπιμέλειας στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του Οικογενειακού Δικαίου, Ελληνική Δικαιοσύνη 4/2021
- Σταμπέλου Χριστίνα, Σκέψεις για το Σχέδιο Νόμου: Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων-τέκνων, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου & Πολιτικής Δικονομίας 4/2021

Σταθόπουλος Μιχάλης, Η νέα ρύθμιση της συνεπιμέλειας, Ελληνική Δικαιοσύνη 4/2021
Φουντεδάκη Κατερίνα, Η τροποποίηση του άρθρου 56ΑΚ για τη νόμιμη κατοικία του
ανηλίκου με το νόμο 4800/2021, Ελληνική Δικαιοσύνη 3/2022
Φουντεδάκη Κατερίνα, Το νέο δίκαιο των σχέσεων γονέων και παιδιών, οι αλλαγές που
επέφερε στον Αστικό Κώδικα ο Ν. 4800/2021, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2021

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<https://www.newsbeast.gr/greece/arthro/8466078/olo-kai-perissoteroi-gamoi-odigountai-se-diazugio>

<http://www.legalnews24.gr/2020/08/1519.html>

<https://efiveia.gr/metavoli-topou-diamonis-anilikou-teknou-se-ischy-to-neo-arthro-1519-ak-ena-mikro-vima-pros-ti-synepimeleia/>

<https://www.spiliopouloslaw.com/gia-idiotes/1012-oikogeneiako-goniki-merimna-periexomeno-kai-katanomh>

<https://www.sakkoulas-online.gr/reader/d20cfe68b8b4ac6972eb/>

<https://loukadounoslawfirm.gr/%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B8-2383-2022-%CE%B1%CF%83%CF%86%CE%BC-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B5/>

<https://mdlawfirm.gr/%CF%84%CE%BF-%CE%BD%CE%B5%CE%BF-%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CE%B9/>

https://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomologia/monprkerk%20810_2021.htm

Ιωάννης Βαλμαντώνης, “Εναλλασσόμενη κατοικία τέκνου”, Επιμορφωτικό Συνέδριο ΕΣΔΙ “Οι νέες διατάξεις του Οικογενειακού Δικαίου” 28/06/2021,
https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2021/valmantonis2_2021.pdf

<https://kmdlaw.gr/h-enallassomeni-katoikia-kai-i-epikoinonia-me-ta-tekna-sti-synepimeleia/>

<https://www.protothema.gr/group-therapy/article/1076680/sunepimeleia-kai-enallassomeni-katoikia-ta-uper-kai-ta-kata/>

<https://www.psychology.gr/oikogeneiaka-themata/5431-synepimeleia-me-enallassomeni-katoikia-se-paidia-tis-sxolikh-ilikias-kai-efivikh-ilikias.html>

<https://www.synepimelia.gr/?p=4510>

https://www.newsbomb.gr/media/com_news/attachments/993/baltoydhs.pdf

<https://www.lawspot.gr/nomika-nea/synepimeleia-enallassomeni-katoikia-medianyktereysi-kai-synaisthimatiki-statherotita-sta>

<https://www.dimitramella.gr/synepimeleia-teknwn-kai-enallassomenh-katoikia/>

www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.aspxcd=5ZOLKEQQFBT5C6Q8UNF0CYGIA0XBLC&apof=1016_2019&info=%D0%CF%CB%C9%D4%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%C11

<https://www.news247.gr/koinonia/synepimeleia-dikastiki-apofasi-diatassei-tin-enallassomeni-katoikia-ana-evdomada.9754573.html>

https://gonis.gr/nomika/Epimeleia-teknon-Enallasomeni-katoikia_24

https://www.gonis.gr/news/%E2%80%9Csynepimeleia%E2%80%9D-pws-ta-dikasthria-efarmozoun-ton-neo-nomo_606

<https://www.lawspot.gr/nomika-nea/aporripsi-aitimatos-synepimeleias-mprthes-5482-2022>

https://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomologia/mprthess%205482_2022.htm